

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา
SCHOOL VISION-BASED SOCIAL STUDIES CURRICULUM DEVELOPMENT

ณัฐภัทร คล้ายสุวรรณ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

SCHOOL VISION-BASED SOCIAL STUDIES CURRICULUM DEVELOPMENT

NATTAPAT KLAISUWAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF EDUCATION
(Social Studies Education)

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญาานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ของ

ณัฐภัทร คล้ายสุวรรณ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี ศรีกลชาญ)

(อาจารย์ ดร.วิโรจน์ ชมภู)

ที่ปรึกษาร่วม

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนนท์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภณัฐ พานา)

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา
ผู้วิจัย	ณัฐภัทร คล้ายสุวรรณ
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี ศรีกลชาญ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. นาทยา ปิณฑนานนท์

วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเป็นการตบถักของความปรารถนาและความมุ่งหวังของโรงเรียน ชุมชน และประเทศชาติ ทั้งยังเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาซึ่งสามารถนำไปเป็นฐานคิดในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของผู้เรียนตามหลักคิดในการจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน งานวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนาและประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาผ่านการลงมือปฏิบัติร่วมกันของคณะครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โรงเรียนบางกะปิ โดยเริ่มจากการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องให้กับคณะครู จากนั้นกำหนดวัตถุประสงค์ จุดเน้น สมรรถนะสำคัญ และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงจุดเน้นในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ตลอดจนธรรมชาติและเป้าหมายของรายวิชาสังคมศึกษาในการพัฒนาพลเมือง มีการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร กำหนดประเด็น (theme) ประจำรายวิชาที่ส่งเสริมการบูรณาการ สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชา คำนึงถึงบริบทและช่วงวัยของผู้เรียน จากนั้นพัฒนาคำอธิบายรายวิชาที่กระชับ มีความเป็นเหตุเป็นผล สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้รับ การพัฒนาในรายวิชานั้น ๆ และกำหนดชื่อรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดเน้นและเป้าหมายของรายวิชา แล้วนำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร จากนั้นนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาไปให้ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิประเมินผลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และหลักสูตรมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, สังคมศึกษา, วิสัยทัศน์สถานศึกษา

Title	SCHOOL VISION-BASED SOCIAL STUDIES CURRICULUM DEVELOPMENT
Author	NATTAPAT KLAISUWAN
Degree	MASTER OF EDUCATION
Academic Year	2022
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Anchalee Srikolchan
Co Advisor	Associate Professor Dr. Nataya Pilanthananon

School vision is the crystallization of the desires and hopes of a school, a community, and a nation. It is also the goal of the school to develop students, which can be based on curriculum development in line with the specific context of students, according to the concept of standard-based education. This research aims to develop and evaluate school vision based-social studies curriculum through the joint action of teachers in the social studies department at Bangkapi School. It starts with conveying the right concepts for teachers, then defining objectives, curriculum focus, school competencies, and learning outcomes in accordance with each other considering the focus of the school vision, as well as the nature and goals of the social studies course in terms of citizen development, to determine the structure of the curriculum, to set the theme for each course that promotes integration consistent with the nature of the course, taking into account the context and age of the learners, developing concise, rational course descriptions that reflect the learning outcomes that students will be developed in that course and define course names that are consistent with the focus and goals of the course. Then, the developed curriculum was sent to a focus group of experts to consider the consistency and suitability of the curriculum. Then, the complete curriculum was brought to school curriculum administrators and promoters of education in Bangkapi School to evaluate the suitability and feasibility of the curriculum. The results indicated that the curriculum was appropriate at the highest level and that the curriculum had the possibility of being applied at a high level.

Keyword : Curriculum development, Social studies, School vision

กิตติกรรมประกาศ

ด้วยพระนามแห่งพระผู้เป็นเจ้าแห่งสากลพิภพผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยความเมตตาและความกรุณา ยิ่งด้วยความโปรดปรานของพระองค์ทำให้การทำปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกทั้งยังทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ และได้พบเจอกัลยาณมิตรทางวิชาการที่มีความปรารถนาที่ดีต่อวงการศึกษไทย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี ศรีภักชลาญ และรองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนนท์ ที่กรุณาต่อผู้วิจัยมาเป็นที่ปรึกษาในการทำปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้ ที่คอยเอาใจใส่ คอยให้คำปรึกษา คอยให้องค์ความรู้และชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนเป็นพลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี สิ่งนี้ผู้วิจัยรับรู้ได้ถึง ความเมตตา ความปรารถนาดี ความทุ่มเทแรงกายและแรงใจของท่านอาจารย์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิณฑนนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรใจ ลีทองอิน ผู้เป็นต้นแบบในการทำงานทางการศึกษาของผู้วิจัย ท่านเป็นทั้งผู้จุดประกายและผู้คอยให้คำปรึกษา ทุกบทสนทนาที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกับคุณอาจารย์ทั้ง 2 ท่าน เป็นส่วนสำคัญที่นำมาสู่การตัดสินใจทำปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบางกะปิทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้วิจัยร่วมในครั้งนี้ ที่คอยร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ทำงานหนักครั้งนี้ด้วยกัน และเป็นกำลังใจที่สำคัญของผู้วิจัยเป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภณัฐ พานา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตา ตูลย์ เมธการ ศึกษานิเทศก์จีรนนท์ อ่างวิศวะ และคุณครูสุมลมาลย์ โยธาพันธ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชาติ แก้วพวง อาจารย์ ดร.ภาสุดา ภาคาผล อาจารย์นวลมรกต ทวีทอง รองผู้อำนวยการวิทยพร บุญสุภา คุณครูอมวาลี ไชยโยภาศ และคุณปิยวัฒน์ ดีประเสริฐ ที่ให้เกียรติมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมกันพิจารณาถึงความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น

ขอขอบพระคุณ ท่านผู้อำนวยการประจักษ์ ประจิมทิศ รองผู้อำนวยการวิทยพร บุญสุภา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบางกะปิ เพื่อนครูโรงเรียนบางกะปิ ศิษย์เก่า และผู้ปกครอง ที่มีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นและประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.วิโรตม์ ชมภู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติคุณ รุ่งเรือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภณัฐ พานา อาจารย์ ดร.อชิระ อุตมาน ที่ให้เกียรติมาเป็นกรรมการในการสอบเค้าโครง และสอบเปล่าปริญญานิพนธ์ของผู้วิจัย

ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านที่ได้กล่าวถึงและผู้ที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ ทั้งครอบครัว คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับปริญญาโท เพื่อน เพื่อนครูโรงเรียนบางกะปิทุกท่าน นักเรียนทุกคน ดารา ศิลปิน นักกีฬาที่เป็นแหล่งกำลังใจตลอดจนผู้ประพันธ์งานเขียนทุกเล่มที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณด้วยความจริงใจ ประโยชน์อันใดที่เกิดขึ้นจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบแต่ทุกท่าน

มวลดการสรรเสริญทั้งหมดเป็นสิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้าแห่งสากลพิภพ ผู้ที่มอบชีวิต โอกาส สติปัญญา และความกระตือรือร้นในการอยากจะทำประโยชน์สูงสุดมาให้กับผู้วิจัย

ณัฐภัทร คล้ายสุวรรณณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
สังคมศึกษา: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในบริบทประเทศไทย.....	8
สังคมศึกษาคืออะไร.....	8
สังคมศึกษาสำคัญอย่างไร.....	10
สังคมศึกษาในบริบทประเทศไทย.....	11
หลักคิดในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาให้มีคุณภาพ.....	14
หลักสูตรสังคมศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน.....	14
ขอบข่ายเนื้อหาและการบูรณาการ.....	15

ลำดับการเรียนรู้และความต่อเนื่องกัน	17
การสร้างจุดเน้นรายวิชา และจุดเน้นหน่วยการเรียนรู้	19
คุณค่าและนัยยะของวิสัยทัศน์สถานศึกษาต่องานพัฒนาหลักสูตร	23
วิสัยทัศน์สถานศึกษาคือจุดเน้นการบริหารที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจ	23
วิสัยทัศน์สถานศึกษาคือเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน	24
วิสัยทัศน์โรงเรียนบางกะปิกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา	24
การพัฒนาหลักสูตรผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)	30
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร	30
การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศไทย	32
วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาต่างในประเทศ	35
วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	38
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา	41
การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	41
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย	43
ขั้นตอนการเตรียมการก่อนพัฒนาหลักสูตร	43
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและการสอบทานคุณภาพ	44
ระยะที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา	46
การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	46
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย	47
ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร	48

การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ขั้นตอนการสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน	50
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย.....	52
ผลการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา.....	52
ผลการประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา.....	63
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	72
สรุปผลการวิจัย	72
อภิปรายผล.....	76
ข้อเสนอแนะ	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก.....	90
ภาคผนวก ก.....	91
ภาคผนวก ข.....	99
ภาคผนวก ค.....	103
ภาคผนวก ง.....	106
ประวัติผู้เขียน.....	109

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 ตารางแสดงผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (Learning Outcome).....	57
ตาราง 2 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	58
ตาราง 3 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	58
ตาราง 4 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	59
ตาราง 5 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	59
ตาราง 6 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	60
ตาราง 7 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร.....	64
ตาราง 8 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร	66

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย 7

ภาพประกอบ 2 ลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา 51

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถือเป็น การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน (Standard-Based Education) ที่ให้อิสระกับสถานศึกษา ในการออกแบบการจัดการศึกษาโดยนำมาตรฐานมาปรับแต่งให้สอดคล้องกับบริบทของตนและ พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถตามที่มาตรฐานคาดหวังซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและ การจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา ทั้งยังส่งเสริมให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วน ร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นควบคู่ไปกับการ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ประเทศกำหนดไว้ ซึ่งเรียกว่า การพัฒนาหลักสูตรแบบอิง มาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) แต่ในการปฏิบัติจริงตลอดระยะเวลาการจัดการศึกษา ภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลับมีลักษณะโน้มเอียงไปใน ลักษณะการอ้างอิงมาตรฐาน (standard-referenced) ที่นำเอามาตรฐานมาอ้างอิงข้อต่อข้อ นำ มาตรฐานมาเป็นหลักสูตร เป็นรายวิชา เป็นหน่วยการเรียนรู้ นำเอาสาระการเรียนรู้แกนกลางมา กำหนดเป็นเนื้อหาที่จะสอน และเป็นข้อสอบที่จะออก ส่งผลให้สถานศึกษาไม่มีอิสระในการจัด การศึกษาซึ่งไม่สอดคล้องกับธรรมชาติและเป้าหมายของการจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (นาคยา ปิณฑนานนท์, 2564; พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, 2542; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551)

การพัฒนาหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานจะถือว่ามาตรฐานการศึกษาเป็นกรอบการจัด การศึกษาในภาพรวม ขณะที่หลักสูตรสถานศึกษาเป็นกรอบจุดประสงค์การจัดการศึกษาเพื่อส่วน ตนของผู้เรียน ของท้องถิ่นและประเทศ มาตรฐานจึงไม่ใช่หลักสูตรที่ผูกมัดการจัดเนื้อหาการเรียน การสอน หรือการวัดประเมินให้เป็นไปในลักษณะที่เหมือนกันทั่วประเทศ การพัฒนารายวิชา การ พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ และการออกแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรแบบอิง มาตรฐานจึงต้องคำนึงระหว่างบริบทของผู้เรียน พื้นที่ โรงเรียน ชุมชน และสภาพภูมิสังคมกับ ความคาดหวังของประเทศที่ถูกกำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ (นาคยา ปิณฑนานนท์, 2564) การจัดการเรียนการสอนจึงมีลักษณะยืดหยุ่น เน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม และคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับของ ดรุณี จำปาทอง (2560) กลับพบว่าครูส่วนมากนิยมจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหนังสือของสำนักพิมพ์เป็นหลัก วัดและประเมินผลด้านองค์ความรู้มากกว่าทักษะการคิด และไม่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจึงมีลักษณะผูกขาด เป็นรูปแบบเดียวกันในทุกพื้นที่ เน้นการพัฒนาเฉพาะมิติด้านความรู้โดยละเลยการพัฒนาผู้เรียนในมิติอื่น ซึ่งการปฏิบัติงานลักษณะดังกล่าวถือว่าไม่สอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน

ในระบบการศึกษาปัจจุบันมุ่งเน้นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) เพื่อให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล บริบทของท้องถิ่น และสภาพภูมิสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจและตอบสนองต่อบริบทเฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานจึงจำเป็นต้องอาศัยจุดเน้นของสถานศึกษานั้น ๆ มาเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาซึ่งเป็นการตกผลึกของความปรารถนา ความมุ่งหวัง ค่านิยม และความเชื่อของโรงเรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา ประเทศชาติ ทั้งยังเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาจึงถือเป็นสิ่งสะท้อนจุดเน้นของสถานศึกษานั้น ๆ (Brown, 1990; Edge, 2000; Fullan & Watson, 2000; Missouri Department of Elementary and Secondary Education, 2019; Wallace, Engel, & Mooney, 1997)

โรงเรียนบางกะปิเป็นโรงเรียนสหศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา คือ “เป็นสถานศึกษาวิถีใหม่ มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม สร้างสรรค์เทคโนโลยี ดำรงชีพออย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนบางกะปิ, 2565) จากถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาของโรงเรียนบางกะปิจะพบจุดเน้นที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนจำนวนมากซึ่งสามารถนำไปเป็นฐานคิดในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่เป็นไปตามความปรารถนา ความมุ่งหวัง ค่านิยม และความเชื่อของโรงเรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา และประเทศชาติ ทั้งยังสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของผู้เรียน และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนบางกะปิได้

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบางกะปิที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่มีกรณำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาของโรงเรียนบางกะปิมาเป็นฐานคิดในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ทั้งยังมีลักษณะการจัดหลักสูตรที่โน้มเอียงไปในลักษณะการอ้างอิงมาตรฐาน

(standard-referenced) โดยการกำหนดคำอธิบายรายวิชาจะนำหัวข้อของเนื้อหา (Topic of content) ที่ระบุไว้ในสาระการเรียนรู้แกนกลางมาเขียนเรียงต่อกัน ตามด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ และเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ โดยมีได้นำบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น มามีส่วนในการกำหนดคำอธิบายรายวิชา อันจะส่งผลให้การจัดการศึกษาขาดความยืดหยุ่น และ ผู้ก่จัดการจัดการศึกษาได้ตามแบบแผนของส่วนกลาง อีกทั้งการกำหนดชื่อรายวิชานั้นจะอาศัยชื่อ กลุ่มสาระหรือชื่อสาระมาเป็นชื่อของรายวิชาแล้วใส่เลขลำดับการเรียนตามชั้นปี เช่น สังคมศึกษา 1 สังคมศึกษา 2 ประวัติศาสตร์ 1 ประวัติศาสตร์ 2 เป็นต้น ชื่อรายวิชาซึ่งควรจะสื่อความให้ทราบว่ารายวิชานี้ เรียนอะไร อย่างไร เพื่ออะไรนั้น ไม่สามารถสื่อความได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้เรียนที่เกิดความสับสนเกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชา การประเมินผู้เรียนจากผลการเรียนที่ไม่ทราบว่าการเรียนวิชาดังกล่าวนี้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ หรือบกพร่องในเรื่องใด (คณะกรรมการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบางกะปิ, 2565)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยจำนวนมากเป็นการดำเนินการวิจัยในลักษณะการพัฒนารายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้ ขณะที่งานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งมุ่งเน้นศึกษาสภาพปัญหาการใช้หลักสูตรเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่พบในภาคปฏิบัติของการนำหลักสูตรไปใช้ แต่ไม่พบงานวิจัยที่นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทยที่จัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐานมาอย่างยาวนาน แต่ยังไม่เกิดการกระจายอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง ทั้งยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐาน การดำเนินงานวิจัยพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาที่ชี้ให้เห็นเทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐานที่คำนึงถึงทิศทางการพัฒนาพลเมืองของชาติที่สอดคล้องไปกับความต้องการของท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินงานวิจัยพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาที่นำเสนอเทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐานผ่านการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนบางกะปิที่อาศัยวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาซึ่งถือเป็นถ้อยความที่สะท้อนถึงบริบทเฉพาะและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนมาเป็นฐานคิดสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา
2. เพื่อประเมินหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษามีความสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้ได้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนบางกะปิที่ตอบสนองของความคาดหวังของชาติ และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน พื้นที่โรงเรียน ชุมชน และสภาพภูมิสังคม
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ที่ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในฐานะคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรและผู้วิจัยร่วม ได้เรียนรู้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน
3. การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างเป็นระบบและมีรายละเอียดในทุกขั้นตอน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสำหรับกลุ่มสาระอื่นในโรงเรียนบางกะปิ หรือสถานศึกษาอื่น ที่มีความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ผ่านการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรและพัฒนารายวิชาพื้นฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนบางกะปิ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 28 รายวิชา ในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ซึ่งครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในฐานะคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรถือเป็นผู้วิจัยร่วม โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ ระยะของระบบ การร่างหลักสูตร ของ มารุต พัฒผล (2562) และมีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของงานวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร การพัฒนารายวิชาและคำอธิบายรายวิชา และการสอบถามคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นจะนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาไปให้ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาประเมินผลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตร ตลอดจนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิประเมินผลความเป็นไปได้ของหลักสูตร

นียมศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนบางกะปิ ร่วมกัน กำหนดโครงสร้างหลักสูตร และพัฒนารายวิชาพื้นฐาน จำนวน 28 รายวิชา ในรูปแบบการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยโครงสร้างหลักสูตรและ รายวิชาที่พัฒนาขึ้นมานั้นคำนึงถึงความต้องการของชาติจากการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัด จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมาตรฐานและตัวชี้วัด ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ตลอดจนเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนจากการตีความถ้อยคำที่อยู่ใน วิสัยทัศน์สถานศึกษา ตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ ระยะ ของระบบการร่างหลักสูตร ของ มารุต พัฒนาผล (2562) ที่มีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบท ของงานวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่คณะกรรมการ พัฒนาหลักสูตรร่วมกันเรียนรู้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร สังเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์เดิม ตีความถ้อยคำในวิสัยทัศน์สถานศึกษา วิเคราะห์ความต้องการของชาติจากมาตรฐานและตัวชี้วัด วิเคราะห์จุดแข็งและข้อจำกัดของสถานศึกษาและชุมชน และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อใช้ข้อมูล พื้นฐาน (based –line data) ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่คณะกรรมการ พัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) มาร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรสถานศึกษา จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับ สถานศึกษา ผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจนกำหนดประเด็น (theme) ขอบข่ายเนื้อหา (Scope) ลำดับการเรียนรู้ (Sequence)

1.3 การพัฒนารายวิชาและคำอธิบายรายวิชา หมายถึง กระบวนการพัฒนา คำอธิบายรายวิชาที่มีความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ระหว่าง ประเด็น (Theme) ของ รายวิชา สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจนพัฒนาชื่อรายวิชาที่สะท้อนจุดเน้นและเป้าหมายการ เรียนรู้ แล้วร่วมกันพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร

1.4 การสอบถามคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข หมายถึง กระบวนการที่ คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร นำเอกสารหลักสูตรสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ

เกี่ยวกับความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงจัดทำเอกสารหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

2. การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาพิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา แล้วทำแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร และแบบประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร ขณะที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ พิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา แล้วทำแบบประเมินความความเป็นไปได้ของหลักสูตร

3. ความสอดคล้องของหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษามีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา ผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โครงสร้างหลักสูตร ชื่อรายวิชา และคำอธิบายรายวิชาที่เป็นเหตุเป็นผลระหว่างกัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

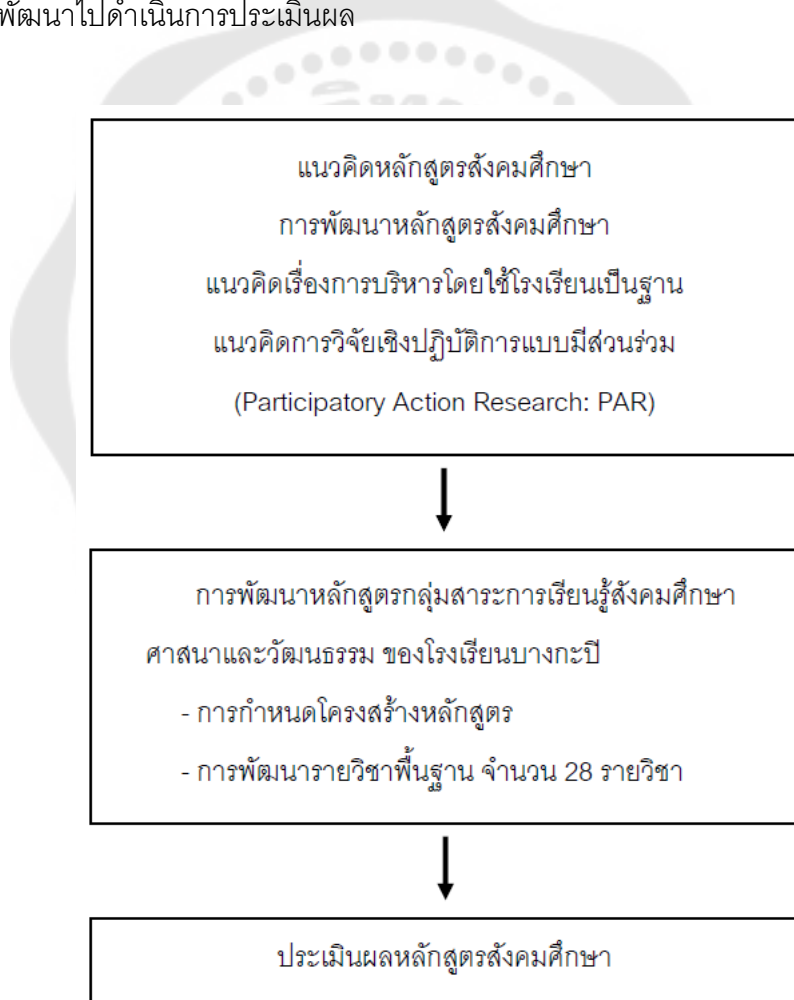
4. ความเหมาะสมของหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาคำนี้ถึงเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนจากภารกิจความถ้อยคำที่อยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษา โดยอยู่บนฐานความต้องการของชาติจากการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมาตรฐานและตัวชี้วัด ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560

5. ความเป็นไปได้ของหลักสูตร หมายถึง หลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาสามารถพัฒนาให้นักเรียนของโรงเรียนบางกะปิมีผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร อีกทั้งหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนบางกะปิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ผู้วิจัยได้ประมวลความรู้เกี่ยวกับแนวคิดหลักสูตรสังคมศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) พบว่า หลักสูตรสังคมศึกษามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมประชาธิปไตย สามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และมีส่วนร่วมทางสังคมในฐานะพลเมืองโลก โดยในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิง

มาตรฐานจะคำนึงถึงความต้องการของชาติจากการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัด ตลอดจนนำบริบทของผู้เรียน พื้นที่ โรงเรียน ชุมชน และสภาพภูมิสังคมมาเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรผ่านการนำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษามากำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนและเป็นเป้าหมายของหลักสูตร มีการกำหนดขอบข่าย (scope) ด้วยประเด็น (theme) ที่สนับสนุนการบูรณาการ มีการกำหนดลำดับการเรียนรู้ (sequence) ที่มีความต่อเนื่องกัน มีการสร้างจุดเน้นรายวิชาเพื่อกำหนดโครงสร้างหลักสูตรและพัฒนารายวิชาพื้นฐาน จำนวน 28 รายวิชา โดยอาศัยประสบการณ์ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอนของครูผู้ที่จะต้องจัดการศึกษาภายใต้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น แล้วนำหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาไปดำเนินการประเมินผล

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สังคมศึกษา: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในบริบทประเทศไทย
2. หลักคิดในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาให้มีคุณภาพ
3. คุณค่าและนัยยะของวิสัยทัศน์สถานศึกษาต่องานพัฒนาหลักสูตร
4. การพัฒนาหลักสูตรผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สังคมศึกษา: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในบริบทประเทศไทย

สังคมศึกษาคืออะไร

สังคมศึกษาเป็นศาสตร์บูรณาการเพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีที่เกิดขึ้นมาโดยนักการศึกษาชาวอเมริกันในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 (Saxe, 1994) ในการศึกษาเกี่ยวกับสังคมศึกษามีคณะทำงานและนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายไว้สอดคล้องกัน (Comparative Education and Adaptation Centre, as cited in Arisi, 2015; Kochhar, 2009; National Council for the Social Studies, 2010; นาดยา ปิรันธนานนท์, 2564) โดยให้ความหมายของสังคมศึกษาว่า เป็นการนำองค์ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ มาเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดเป็นรายวิชาที่สอนในโรงเรียนสำหรับผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการเป็นพลเมืองที่ดี ทั้งนี้ (นาดยา ปิรันธนานนท์, 2564) ยังได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่าในปัจจุบันสังคมศึกษาไม่ได้ใช้เฉพาะองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มาเรียนรู้แบบบูรณาการเท่านั้น ยังต้องอาศัยองค์ความรู้จากวิทยาศาสตร์ และสาระร่วมสมัยต่าง ๆ มาเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมด้วย โดยยังคงมีเป้าหมายปลายทางเดิม คือ สร้างพลเมืองที่ดี ซึ่งจากความหมายที่กล่าวมาในข้างต้น Michaelis and Garcia (1996) ได้เสริมถึงจุดเน้นของสังคมศึกษาเพิ่มเติม โดยแบ่งได้เป็น 5 จุดเน้น ดังนี้

1. สังคมศึกษา คือ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติให้กับผู้เรียน
2. สังคมศึกษา คือ องค์ความรู้และวิถีวิทยาที่มีพื้นฐานมาจากสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

3. สังคมศึกษา คือ การส่งเสริมทักษะการคิดและทักษะการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและในสังคม

4. สังคมศึกษา คือ กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเพื่อสามารถวิเคราะห์และดำเนินการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับสังคม

5. สังคมศึกษา คือ การมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคลเพื่อสามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

หากพิจารณาจากนิยามของสังคมศึกษาจะพบว่าจุดเด่นของศาสตร์สังคมศึกษา คือ การศึกษาเรียนรู้แบบบูรณาการ มิใช่การศึกษาเพื่อแสดงความรู้ที่เข้มข้นของสาขาวิชาในสังคมศาสตร์ แต่ต้องมีการบูรณาการความรู้สู่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาพลเมืองที่ดี มีศักยภาพ ทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยในระดับประถมศึกษาจะเรียนสังคมศึกษาในลักษณะบูรณาการ สังคมศึกษากับกลุ่มสาระอื่นจัดหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะเป็นประเด็น ขณะที่ระดับมัธยมศึกษาเป็นการเรียนเฉพาะทางขึ้น หากแต่ยังมีการบูรณาการ เช่น เรียนประวัติศาสตร์ ก็ยังต้องมีการบูรณาการภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ หรือศาสตร์อื่นเข้าไปและมีเป้าหมายในการเรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีเป็นสำคัญ (National Council for the Social Studies, 2002; นาดยา บิลันธนานนท์, 2564) นอกจากนี้ Kochhar (2009) ยังได้สังเคราะห์ธรรมชาติของ “สังคมศึกษา” จากการอธิบายที่หลากหลายของคณะทำงาน องค์การ และนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

1. สังคมศึกษาเป็นการนำองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์มาประกอบสร้างใหม่มากกว่าการเป็นส่วนผสมขององค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Social Studies is a compound rather than a mixture) จึงไม่ใช่การนำเอาเอกลักษณ์ของแต่ละสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์มาสอนร่วมกัน แต่เป็นการประกอบสร้างองค์ความรู้เหล่านั้นเข้าด้วยกันโดยมี “มนุษย์” เป็นศูนย์กลางของการประกอบสร้างใหม่

2. อรรถบทของการสอนสังคมศึกษา คือ ความเป็นประโยชน์ในทางสังคม เศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ ทั้งยังมีเป้าหมายเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม

3. วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาโครงข่ายความสัมพันธ์ที่ถูกพัฒนาขึ้นทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับผู้คน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสิ่งแวดล้อม

4. วิชาสังคมศึกษาถือเป็นรายวิชาเสมือนจริง (realistic course) สถานการณ์ในชีวิตจริงจึงเสมือนเป็นห้องปฏิบัติการของสังคมศึกษา

5. สังคมศึกษาเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่กว้างขวางและมีการผนวกสารสนเทศทางสังคมศาสตร์จากหลากหลายสาขามาบูรณาการร่วมกันเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับบริบทรอบตัว

6. สังคมศึกษาเน้นที่การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ (human study) บทเรียนของสังคมศึกษาจึงถูกออกแบบให้เน้นที่มิติของมนุษย์ มากกว่ากระบวนการทางเทคนิค หรือหลักวิชา

7. หัวใจสำคัญของสังคมศึกษา คือ การประมวลสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งหมดสู่การลงมือปฏิบัติ เนื่องจากการมีองค์ความรู้จำนวนมากอย่างเดียวไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับสังคมได้ หากต้องกระตือรือร้นไปมีส่วนร่วมในกิจการสังคมอย่างสร้างสรรค์ รายวิชาสังคมศึกษาจึงต้องฝึกปฏิบัติการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมของชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชนภายใต้การให้คำแนะนำของครู อันจะทำให้ในอนาคตผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมภายใต้กระบวนการประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุป สังคมศึกษาจึงเป็นการจัดองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน โดยอาศัยองค์ความรู้และวิถีวิทยาที่มีพื้นฐานมาจากสังคมศาสตร์และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็นพลเมืองที่กล้าคิด กล้าตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นพลเมืองที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สังคมศึกษาสำคัญอย่างไร

สังคมศึกษามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมประชาธิปไตย สามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และมีส่วนร่วมทางสังคมในฐานะพลเมืองโลก (National Council for the Social Studies, 2002) ในการศึกษาถึงความสำคัญและคุณค่าของสังคมศึกษา คณะทำงานและนักวิชาการได้อธิบายความไว้อุดมคติลงกัน (Dhandhanian, 2016; นาดยา ปิลันธนานนท์, 2564; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) โดยระบุว่าสังคมศึกษาเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมด้วยความพยายามที่จะพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพและมีศักยภาพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ มีความรับผิดชอบต่อสังคม คิดอย่างมีวิจารณญาณ กล้าและตัดสินใจอย่างมีคุณภาพในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม รู้จักอดทน อดกลั้น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและโลกต่อไป สังคมศึกษาจึงถือเป็นศาสตร์ที่ให้คุณค่าในการพัฒนามนุษย์และสังคม

กล่าวโดยสรุป สังคมศึกษาช่วยสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีศักยภาพ ผ่านการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม มีค่านิยมประชาธิปไตย เข้าใจในบริบทของสังคมที่อยู่อาศัย เข้าใจและยอมรับในวิถีชีวิตที่แตกต่าง ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลง และความเป็นไปของสังคมและโลก สามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และมีวิจรรณญาณต่อสถานการณ์ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม ในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศและโลก

สังคมศึกษาในบริบทประเทศไทย

“สังคมศึกษา” มีสถานภาพเป็นทั้งหลักสูตรและรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในบริบทประเทศไทยถูกระบุไว้ว่าเป็นกลุ่มวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก โดยมีการกำหนดองค์ความรู้ ทักษะสำคัญ และคุณลักษณะของกลุ่มสาระไว้ ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) หากพิจารณาจากคำจำกัดความนี้พบว่าสอดคล้องกับ 5 จุดเน้นของสังคมศึกษาที่ Michaelis and Garcia (1996) ระบุไว้ กล่าวคือ เป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ องค์ความรู้และวิถีวิทยาที่มีพื้นฐานมาจากสังคมศาสตร์ ส่งเสริมทักษะการคิดและการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มุ่งพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคลเพื่อสามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

อย่างไรก็ดี รายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลับมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของสังคมศึกษา กล่าวคือ การพัฒนารายวิชาจะแยกส่วนเนื้อหาออกจากกันตามศาสตร์สาขาทางสังคมศาสตร์ มุ่งเน้นไปที่ความเข้มข้นขององค์ความรู้โดยละเลยเป้าหมายที่แท้จริงคือการพัฒนาพลเมือง การพัฒนารายวิชาในลักษณะนี้ปรากฏในคำอธิบายรายวิชาของสถานศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส22103   วิชาสังคมศึกษา 4   กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2   ภาคเรียนที่ 2   เวลา 40 ชั่วโมง   จำนวน 1.0 หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ ระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ การพึ่งพาอาศัยกัน และการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย การกระจายของทรัพยากรในโลกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การแข่งขันทางการค้าในประเทศและต่างประเทศที่ส่งผลต่อคุณภาพสินค้า ปริมาณการผลิตและราคาสินค้าปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนและการออม ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ เสนอแนวทางการพัฒนาการผลิตในท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การคุ้มครองสิทธิของตนเองในฐานะผู้บริโภค

ศึกษาวิเคราะห์บทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองการปกครองที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย สมัยปัจจุบัน กระบวนการในการตรากฎหมาย การปกป้องคุ้มครองผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติตามตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี

โดยใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการสืบค้นข้อมูล เข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิต สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ อยู่อย่างพอเพียง รักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

ส 3.1 ม.2/1, ม.2/2, ม.2/3, ม.2/4

ส 3.2 ม.2/1, ม.2/2, ม.2/3, ม.2/4

รวม 8 ตัวชี้วัด

ที่มา: คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบางกะปิ (2565)

จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนารายวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยเป็นไปในลักษณะนำองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาเรียนแยกกันในรายวิชาเดียวกัน อีกทั้งกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนยังถูกเขียนให้แยกขาดออกจากองค์ความรู้ ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนารายวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยให้คุณค่ากับการให้องค์ความรู้ในศาสตร์เฉพาะทางที่เข้มข้น และด้อยค่าการพัฒนาทักษะ กระบวนการที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในฐานะพลเมืองของสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของสังคมศึกษาที่เน้นการบูรณาการองค์ความรู้ และการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมือง หากสมมติความคาดหวังของสังคมศึกษาคือการที่ผู้เรียนได้รับประทานอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วน วิธีการพัฒนารายวิชาสังคมศึกษาที่ทำกันอยู่ในประเทศไทยก็ไม่ต่างจากการแสวงหาวัตถุดิบที่มีสารอาหารสูงและครบถ้วนมาวางรวมในช้อนคันหนึ่งแล้วส่งให้ผู้เรียนรับประทานลงไป การกระทำลักษณะนี้ผู้เรียนอาจจะได้รับสารอาหารที่ครบถ้วน แต่ผู้เรียนอาจไม่มีความสุขในการรับประทาน ไม่เห็นความสำคัญของอาหารมื้อนี้ และไม่ได้เรียนรู้ว่าวัตถุดิบเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นอีกได้ ทั้งนี้หากวัตถุดิบชั้นเลิศที่ถูกนำมารวมกันเป็นของที่เมื่อรับประทานร่วมกันแล้วเป็นผลเสียต่อร่างกายจะยิ่งส่งผลร้ายต่อผู้เรียน ดังนั้นวิธีการที่พึงจะเป็นคือการเลือกวัตถุดิบที่เหมาะสมมาปรุงเป็นเมนูอาหารที่น่ารับประทาน ผู้เรียนจะได้เห็นคุณค่าของวัตถุดิบแต่ละชนิด มีความสุขในการรับประทาน และสามารถนำวัตถุดิบต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ก็คือการพัฒนารายวิชาสังคมศึกษาด้วยการนำองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมไปถึงทักษะ ค่านิยม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อผู้เรียนมาบูรณาการเข้าด้วยกันภายใต้ประเด็นที่ดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ การกระทำในลักษณะนี้สอดคล้องกับที่ Kochhar (2009) ได้กล่าวไว้ว่าธรรมชาติของสังคมศึกษาคือการนำองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์มาประกอบสร้างใหม่มากกว่าการผสมผสานองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Social Studies is a compound rather than a mixture)

กล่าวโดยสรุป สังคมศึกษาในบริบทประเทศไทยมีการกำหนดเป้าหมายระดับชาติไว้สอดคล้องกับธรรมชาติ เป้าหมาย และคุณค่าของสังคมศึกษาตามแบบสากลและคำนึงถึงบริบทเฉพาะของประเทศไทย แต่เมื่อพิจารณาลงไปในระดับสถานศึกษากลับพบสภาพการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของสังคมศึกษา อันจะส่งผลให้เป้าหมาย และคุณค่าของสังคมศึกษาถูกด้อยค่าลง ซึ่งอาจเกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนและขาดความรู้ในเรื่องสังคมศึกษา การจะทำให้สังคมศึกษาเกิดคุณค่าแก่ผู้เรียนอย่างสูงสุดต้องเริ่มจากในระดับสถานศึกษาที่มีการออกแบบหลักสูตร พัฒนารายวิชา พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัดและประเมินผลโดยคำนึงถึงธรรมชาติ เป้าหมาย และคุณค่าของสังคมศึกษา

หลักคิดในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาให้มีคุณภาพ

หลักสูตรสังคมศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน

การจัดการศึกษาภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถือเป็นจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน (Standard-Based Education) ที่ให้อิสระกับสถานศึกษาในการออกแบบการจัดการศึกษาโดยนำมาตรฐานมาปรับแต่งให้สอดคล้องกับบริบทของตนและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถตามที่มาตรฐานคาดหวัง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาภายใต้ระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานการเรียนรู้กับงานพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตรแบบผูกขาดจากส่วนกลางเหมือนที่เป็นมาในอดีตเป็นเรื่องที่สวนทางกับกระแสการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา แต่เพื่อให้หลักประกันแก่ผู้รับการศึกษาว่าจะได้รับสิ่งที่ดีและมีคุณภาพจึงมีการกำหนด “มาตรฐานการเรียนรู้” ขึ้นมาเป็นกรอบในการกำหนดว่าเมื่อผู้เรียนได้เรียนในระดับการศึกษาหนึ่ง ๆ แล้ว ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีความสามารถอย่างไรบ้าง (นาตยา ปิลันธนานนท์, 2564) อย่างไรก็ตามนักวิชาการหลายท่านได้สื่อสารเพื่อแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคิดในเรื่องจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐานไว้สอดคล้องกัน (Golod, 2014; Greene, 2014; McTighe & Wiggins, 2012; นาตยา ปิลันธนานนท์, 2564) โดยระบุว่ามาตรฐานการเรียนรู้ไม่ใช่สิ่งที่มาบังคับว่าผู้สอนจะต้องสอนอย่างไร ใช้ตัวอย่างเนื้อหาใดในการสอน กล่าวอีกนัยหนึ่ง “มาตรฐานการเรียนรู้ไม่ใช่หลักสูตร”

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาแบบอิงมาตรฐานนั้น ชรินทร์ มั่งคั่ง (2561) และนาตยา ปิลันธนานนท์ (2564) ได้เสนอแนวทางไว้สอดคล้องกันว่า เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่อาศัยมาตรฐานเป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน โดยคำนึงถึงการตอบสนองของบริบทของผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และสภาพภูมิสังคม กับความคาดหวังของชาติและความเป็นสากลเพื่อจัดการศึกษาให้ผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม แต่ละช่วงวัยเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาแบบอิงมาตรฐานนั้น สถานศึกษาจะคำนึงถึงความต้องการของชาติจากการวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัด และนำบริบทของผู้เรียนพื้นที่ โรงเรียน ชุมชน และสภาพภูมิสังคมมาเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งยังสามารถออกแบบและบูรณาการตัวชี้วัดที่หลากหลายให้เหมาะสมและมีความหมายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้จึงทำให้เกิดหลักสูตรของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันออกไปตามบริบท แต่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน เปลี่ยนจากการส่งผ่านองค์ความรู้ชุดเดียวกันสู่ผู้เรียนมาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ขอบข่ายเนื้อหาและการบูรณาการ

ขอบข่ายเนื้อหา (Scope) หรือการจัดระบบหลักสูตรในแนวนอน (horizontal organization) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและครบถ้วนของเนื้อหา นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและหลักคิดเกี่ยวกับขอบข่ายเนื้อหาไว้สอดคล้องกัน (Jackson, 1996; Michaelis & Garcia, 1996; Ornstein & Hunkins, 2009; นาทยา ปิรันธนานนท์, 2564) โดยระบุว่า ขอบข่ายเนื้อหาเป็นการกำหนดความกว้าง ลึก ของความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาเพื่อบรรจุไว้ในหลักสูตร อันจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ กล่าวคือ ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาจำเป็นต้องตั้งคำถามว่าในแต่ละระดับการศึกษานั้นผู้เรียนควรจะได้รับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในเรื่องอะไรบ้าง จากนั้นจำเป็นต้องนำขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และประสบการณ์เรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและเกิดคุณค่าแก่ผู้เรียนทุกคน ทั้งนี้ นาทยา ปิรันธนานนท์ (2564) อ้างจาก Ornstein & Hunkins, 1998) ได้กล่าวถึงการคัดเลือกสิ่งที่จะมาบรรจุไว้เป็นขอบข่ายเนื้อหา (Scope) ว่าควรพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

1. เรียนรู้ด้วยตนเองได้ การคัดเลือกความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจะทำให้ประหยัด ไม่สิ้นเปลืองทรัพยากรในการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงควรมีโอกาสที่จะทดลอง สังเกต และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทั้งยังเป็นทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย
2. มีนัยสำคัญ เนื้อหาในหลักสูตรที่มีนัยสำคัญ เป็นเนื้อหาที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย และสอดคล้องกับสภาพภูมิหลังและความถนัดของผู้เรียนด้วย
3. มีความเที่ยง คือ เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับชีวิตจริง ไม่ล้าสมัย หรือพ้นสมัยไปจากชีวิตจริงของผู้เรียนแล้ว
4. ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนเรื่องหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner-centered curriculum) ที่เชื่อว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีหากสิ่งที่เรียนมีความหมายต่อผู้เรียน หรือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ
5. การนำไปใช้ประโยชน์ เนื้อหาที่เรียนแล้วเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้ โดยประโยชน์ในที่นี้อาจเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ต่อการศึกษา

ต่อในขั้นที่สูงขึ้น ต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ต่อการที่จะใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ หรือแม้แต่ประโยชน์ต่อการทำข้อสอบ

6. สามารถเรียนรู้ได้ การคัดเลือกเนื้อหาต้องมีขอบเขตจำกัดโดยคำนึงถึงบริบท ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องพิจารณาว่าสิ่งนั้นเกินวัย เกินกำลัง สติปัญญา ของผู้เรียนหรือไม่ หรือก่อให้เกิดความยุ่งยากมากเกินไปที่จะเรียน จนถึงระดับที่ไม่สามารถเรียนรู้ให้เข้าใจได้

7. มีความเป็นไปได้ คือ อยู่ภายใต้กรอบของเวลา สื่อ ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือที่สามารถแสวงหามาได้หากต้องสิ้นเปลืองมากเกินไปก็ไม่เหมาะ

การบูรณาการเป็นกลวิธีสำคัญที่จะช่วยให้ขอบข่ายเนื้อหา (Scope) มีความสอดคล้อง สัมพันธ์ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น คณะทำงานและนักวิชาการได้ให้หลักคิดเกี่ยวกับการบูรณาการขอบข่ายเนื้อหาด้วยการกำหนดประเด็น (Theme) ไว้สอดคล้องกัน (Alberta Education, 2007; Drake & Burns, 2004; Education and Early Childhood Development in Newfoundland and Labrador, 2018; นาดยา บิลันธานนท์, 2564) โดยระบุว่า สถานศึกษา และผู้สอนสามารถคัดเลือก จัดสรร มาตรฐานการเรียนรู้จากสาระต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็น (Theme) แล้วนำมาบูรณาการ ถักทอ ร้อยเรียงเข้าไว้ด้วยกัน โดยการกำหนดประเด็น (Theme) ถือเป็นงานที่ทำทนายอย่างมาก จะต้องอิงอาศัยความรู้ ทักษะ เจตคติ จากศาสตร์สาขาต่าง ๆ การกำหนดประเด็นจึงมีที่มาจากหลากหลายทั้ง ประเด็นที่อิงกับทักษะ (skill-based theme) ประเด็นที่อิงกับความรู้ (knowledge-based theme) หรือประเด็นที่อิงกับการดำเนินชีวิต (life-based theme) แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ ตอบสนองมาตรฐานการเรียนรู้และตอบสนองผู้เรียนในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้ นาดยา บิลันธานนท์ (2564 อ้างจาก Ackerman, 1989; Beane, 1995; Jacob, 1989; McNeil, 1985; Husen, 1979) ได้ระบุว่า การบูรณาการเป็นวิธีหนึ่งที่จะเอื้อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทั้งยังทำให้ผู้เรียนมองเห็นนัยสำคัญของสิ่งที่เรียน และมีนัยต่อผู้เรียนคือผู้เรียนต้องมองอะไรให้เป็นภาพใหญ่เป็นองค์รวม การบูรณาการจะทำให้หลักสูตรมีชีวิตเพราะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เป็นจริงในชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับสังคม ทำให้หลักสูตรมีความหมาย และสร้างความเข้มแข็ง เข้มข้นให้กับศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ

ในหลายประเทศเขตพื้นที่การศึกษาจะระบุขอบข่ายเนื้อหา (scope) ในแต่ละชั้นปี ด้วยการกำหนดเป็นประเด็น (Theme) ดังตัวอย่าง หลักสูตรสังคมศึกษาของรัฐพรินซ์เอ็ดเวิร์ด ไอแลนด์ ประเทศแคนาดา มีการนำโมทัศน์สำคัญ (concept) มากำหนดเป็นประเด็น (theme) ในแต่ละชั้นปี ดังนี้

ระดับชั้น	ขอบข่ายเนื้อหา (scope) ในแต่ละชั้นปี
อนุบาล	การติดต่อเชื่อมโยง (Connections)
1	ปฏิสัมพันธ์ (Interactions)
2	การเปลี่ยนแปลง (Change)
3	อัตลักษณ์ของภูมิภาค (Provincial Identity)
4	การสำรวจ (Exploration)
5	หลากหลายสังคม (Societies)
6	ประวัติศาสตร์ของรัฐ/วัฒนธรรมในโลก (PEI History/World Cultures)
7	การสร้างพลัง (Empowerment)
8	อัตลักษณ์ของชาวแคนาดา (Canadian Identity)
9	การพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependence)

ที่มา: Education and Early Childhood Development in The Prince Edward Island (2009)

จากตัวอย่าง การกำหนดขอบข่ายเนื้อหา (scope) แต่ละชั้นปีลักษณะนี้ สถานศึกษาจะมีอิสระในการนำมาตรฐานตัวชี้วัดมาบูรณาการร้อยเรียงและพัฒนารายวิชาที่เหมาะสมกับบริบทของตน หลักสูตรมีชีวิตชีวาและมีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในการพัฒนาสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนมากกว่าการมุ่งไปเฉพาะความเข้มข้นของศาสตร์สาขาเฉพาะทาง ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับหลักสูตรสังคมศึกษาอิงมาตรฐาน **ลำดับการเรียนรู้และความต่อเนื่องกัน**

ลำดับการเรียนรู้ (Sequence) หรือการจัดระบบของหลักสูตรในแนวตั้ง (vertical organization) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและต่อเนื่องของเนื้อหา นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและหลักคิดเกี่ยวกับลำดับการเรียนรู้ไว้สอดคล้องกัน (Michaelis & Garcia, 1996; Ornstein & Hunkins, 2009; นาทยา ปิรันธนานนท์, 2564) โดยระบุว่า ลำดับการเรียนรู้เป็นการกำหนดลำดับของเนื้อหา หรือประเด็นที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ในรายวิชา ภาคเรียน หรือระดับการศึกษานั้น ๆ ให้เกิดความต่อเนื่องกันและสามารถต่อยอดซึ่งกันและกันได้ โดยการลำดับการเรียนรู้ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งกระบวนการทางปัญญาและอารมณ์ของผู้เรียน ทั้งนี้ นาทยา ปิรันธนานนท์ (2564 อ้างจาก Bruner, 1960;

Taba, 1962; Ornstien & Hunkins, 1998) ได้ประมวลวิธีการจัดเรียงลำดับด้วยหลักเกณฑ์หลายอย่าง เช่น

1. เรียงจากง่ายไปยาก ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการได้เรียนรู้ในสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อนแล้วค่อย ๆ ยากขึ้น มีความเป็นนามธรรมมากขึ้น

2. เรียงแบบย่ำซ้ำทวน (spiral) ที่เห็นได้ชัดจากหลักสูตรสังคมศึกษา คือ ในหลักสูตรประถมศึกษากำหนดให้ผู้เรียนเรียนประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ เมื่อมาเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็ยังคงเรียนประวัติศาสตร์ 3 อาณาจักรอีก แต่ลุ่มลึกขึ้น

3. เรียงแบบการกำหนดเงื่อนไข (prerequisite) เป็นการเรียงลำดับความรู้โดยพิจารณาว่า ถ้าผู้เรียนจะเรียนเรื่องใหม่จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องใดมาก่อนจึงจะทำให้การเรียนเรื่องใหม่ไม่เป็นปัญหา อุปสรรค ต่อการทำความเข้าใจ

4. เรียงลำดับสิ่งที่เรียนจากการให้เห็นภาพรวมก่อน แล้วค่อยมาเรียนรายละเอียดที่แยกเป็นส่วนย่อย (Whole to part) อาจทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดีขึ้น

5. เรียงตามลำดับกาลเวลา การเรียงแบบนี้จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจากกาลเวลาหนึ่งมาสู่กาลเวลาต่อมา

6. การจัดเรียงตามแนวตั้ง (vertical) เป็นการสอนให้เกิด concept ด้วยวิธี inductive learning โดยให้ผู้เรียนได้เห็นสิ่งที่เป็นตัวอย่างแล้วสรุปสังเคราะห์เป็นความคิดของตน

7. การจัดเรียงตามแนวนอน (horizontal) เป็นการเรียงลำดับเรื่องที่เรียน ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกัน เช่นการให้ผู้เรียนศึกษาประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ แล้ววิเคราะห์ในบริบททางประวัติศาสตร์ ทางสังคมวิทยา ทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ ที่เชื่อมโยงในประเด็นปัญหานั้น

ความต่อเนื่องถือเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญสูงสุดของการลำดับการเรียน (Sequence) จะขอยกตัวอย่างการหลักสูตรสังคมศึกษาของรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกาที่แสดงให้เห็นถึงการลำดับการเรียนของขอบข่ายเนื้อหาได้อย่างมีความต่อเนื่องและเหมาะสม ดังนี้

ระดับชั้น	ขอบข่ายเนื้อหา (scope) ในแต่ละชั้นปี
อนุบาล	ตนเองและผู้อื่น
1	ครอบครัวของฉันและครอบครัวอื่น ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2	ชุมชนของฉันและชุมชนอื่น ๆ
3	ชุมชนทั่วโลก
4	รัฐนิวยอร์กและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
5	ซีกโลกตะวันตก

ระดับชั้น	ขอบข่ายเนื้อหา (scope) ในแต่ละชั้นปี
6	ซีกโลกตะวันออก
7	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาและรัฐนิวยอร์ก 1
8	ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาและรัฐนิวยอร์ก 2
9	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์โลก 1
10	ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์โลก 2
11	ประวัติศาสตร์และการปกครองสหรัฐอเมริกา
12	การมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐศาสตร์

ที่มา: New York City Department of Education (2014)

จากตัวอย่าง การกำหนดลำดับการเรียนรู้ (Sequence) ของรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระดับชั้นที่ 1 – 6 จะเป็นการจัดในบริบทจากใกล้ตัวไปไกลตัว และจัดเรียงลำดับเชิงพื้นที่ (area study sequencing continuity) โดยเริ่มต้นจากตนเอง ครอบคลุม ชุมชน รัฐ ประเทศ และโลก ในระดับชั้นที่ 7 – 11 จะให้น้ำหนักการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติ และประวัติศาสตร์สากลก็ใช้การลำดับเนื้อหาตามช่วงเวลา (chronological approach) ทั้งยังมีการนำภูมิศาสตร์ภูมิภาคโลกมาเรียนร่วมกับประวัติศาสตร์สากล และการเมืองการปกครองมาเรียนร่วมกับประวัติศาสตร์ชาติซึ่งสมเหตุสมผล ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการลำดับการเรียนรู้จากง่ายไปยาก โดยการเลือกประเด็นที่ต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นสูงและวิมุติที่เหมาะสม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และเศรษฐศาสตร์ให้อยู่ในระดับชั้นที่ 12 ซึ่งเป็นระดับขั้นสุดท้ายของการเรียน จะเห็นว่าการกำหนดลำดับการเรียนรู้สามารถใช้หลักเกณฑ์หลายอย่างร่วมกันได้ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือความต่อเนื่องทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

การสร้างจุดเน้นรายวิชา และจุดเน้นหน่วยการเรียนรู้

นอกจากการกำหนดขอบข่ายเนื้อหา (Scope) ด้วยการกำหนดประเด็น (theme) ที่สนับสนุนการบูรณาการ และลำดับการเรียนรู้ (Sequence) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องทางการเรียนรู้แล้ว ในงานพัฒนาหลักสูตรควรจะให้ความสำคัญในการตั้งชื่อรายวิชา นาดยา ปีลันธนานนท์ (2564) กล่าวว่า การตั้งชื่อรายวิชาควรสะท้อนถึงจุดเน้นรายวิชาที่สามารถสื่อความให้ทั้งผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปได้ทราบว่าคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างไรให้กับผู้เรียน

โดยเฉพาะเมื่อมีการกำหนดจุดเน้นรายวิชา (course focus) ในลักษณะของการบูรณาการก็จะส่งผลให้คำอธิบายรายวิชาที่สร้างขึ้นเกิดการบูรณาการโดยปริยาย สถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ความสามารถในการนำมาตราฐานมาใช้อย่างสร้างสรรค์ในการออกแบบหลักสูตร ออกแบบรายวิชา การกำหนดรายวิชาที่มีจุดเน้นจึงถือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ที่ผู้เรียนจะได้จากการเรียนรู้ โดยในหลายประเทศจะนำประเด็น (theme) มากำหนดเป็นจุดเน้นรายวิชา (course focus) และตั้งเป็นชื่อรายวิชา ส่งผลให้คำอธิบายรายวิชาที่ถูกเขียนขึ้นสะท้อนถึงการบูรณาการอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รายวิชา สังคมศึกษา: ปฏิสัมพันธ์

มโนทัศน์ในการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นที่ 1 คือ “ปฏิสัมพันธ์” ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจวิธีการที่ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งกับผู้คนรอบข้างและสิ่งแวดล้อมในโลก นักเรียนจะได้พิจารณาว่าในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันปฏิสัมพันธ์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก การเรียนรู้และการสอนของนักเรียนในระดับชั้นนี้ต่อยอดมาจากประสบการณ์ที่ได้รับในชั้นอนุบาลที่เน้นเรื่องการติดต่อเชื่อมโยง ระหว่างปีนักเรียนจะได้สำรวจปฏิสัมพันธ์ผ่าน 4 หน่วย คือ กลุ่ม สิ่งแวดล้อม เวลาและสถานที่ ความต้องการและความจำเป็น

ที่มา: Education and Early Childhood Development in The Prince Edward Island (2009)

รายวิชา ประวัติศาสตร์และการปกครองสหรัฐอเมริกา

รายวิชานี้ นักเรียนจะได้พิจารณาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่สมัยก่อนอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาคือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญ นักเรียนจะได้พัฒนาและฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทั้งยังได้พัฒนาการเขียนในรายวิชานี้ด้วย

ระดับชั้นที่เรียน: ระดับชั้นที่ 11

จำนวนหน่วยกิต: 1 หน่วยกิต

ข้อกำหนดเบื้องต้น: ต้องเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์โลกมาก่อน

ที่มา: The Mohonasen Central School District (2022)

รายวิชา กฎหมายในชีวิตชาวอเมริกัน (28010)

ระดับชั้นที่เรียน: ระดับชั้นที่ 11 - 12

จำนวนหน่วยกิต: 1 หน่วยกิต

ข้อกำหนดเบื้องต้น: ได้รับการอนุมัติจากครู

คำอธิบายรายวิชา: นักเรียนจะได้เรียนเกี่ยวกับโครงสร้างและการบังคับใช้กฎหมายในชีวิตประจำวันของชาวอเมริกัน วิเคราะห์กรณีศึกษา ตรวจสอบแบบฟอร์มทางกฎหมาย เรียนรู้คำศัพท์ทางกฎหมาย มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมติและการจำลองสถานการณ์ เยี่ยมชมศาลและรับฟังการบรรยายจากวิทยากรรับเชิญ ตลอดจนเข้าร่วมการแข่งขันทางกฎหมาย

ที่มา: Curie Metro High School (2022)

จากตัวอย่างชื่อและคำอธิบายรายวิชาที่ถูกพัฒนาขึ้นตั้งแต่ระดับรัฐ เขตพื้นที่ การศึกษา หรือสถานศึกษาล้วนให้ความสำคัญและพิถีพิถันในการกำหนดชื่อรายวิชาโดยอาศัยประเด็นบูรณาการ (theme) มาเป็นจุดเน้นรายวิชา (course focus) ซึ่งส่งผลให้รายวิชามีคุณค่ามากยิ่งขึ้น แตกต่างจากที่ในประเทศไทยทำกันอยู่ในปัจจุบัน คือ การนำชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือ สาระมาตั้งเป็นชื่อรายวิชา แล้วตามด้วยตัวเลขกำกับ เช่น สังคมศึกษา 1 สังคมศึกษา 2 ประวัติศาสตร์ 1 ประวัติศาสตร์ 2 เพราะการตั้งชื่อรายวิชาลักษณะนี้ทำให้รายวิชาไม่มีจุดเกาะเกี่ยวยึดโยง เมื่อถึงขั้นตอนของการเขียนคำอธิบายรายวิชา ก็จะถูกเขียนในลักษณะแยกส่วน นำสาระการเรียนรู้ที่สกัดได้จากมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละข้อมาเขียน ต่อ ๆ กัน ไม่เกิดการบูรณาการ และบั่นทอนประโยชน์ที่พึงจะเกิดแก่ผู้เรียน นอกจากนี้การเขียนคำอธิบายรายวิชา มีลักษณะการเขียนที่สั้น กระชับ ยึดโยงกับจุดเน้นรายวิชา และสะท้อนให้เห็นกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งต่างจากที่ทำกันอยู่ในบริบทประเทศไทยที่เคยนำเสนอตัวอย่างในหัวข้อที่ 1 ทั้งนี้ การกำหนดชื่อรายวิชาและเขียนคำอธิบายรายวิชาจากทั้ง 3 ตัวอย่างเป็นแบบอย่างที่มีคุณค่าสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในบริบทประเทศไทย

การกำหนดจุดเน้นเพื่อสะท้อนถึงเป้าหมายของการเรียนรู้นอกจากสามารถดำเนินการในขั้นการพัฒนาวิชาแล้วนั้น สามารถดำเนินการได้ในขั้นของการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ด้วย ด้วยการกำหนดจุดเน้นของหน่วยการเรียนรู้ (unit focus) ซึ่งจะสะท้อนถึงเป้าหมายการเรียนรู้ นาดยา บิลันธนานนท์ (2564) ได้นำเสนอว่า โดยปกติครูผู้สอนจะพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ โดยอาศัยหัวข้อของเนื้อหา (topic of content) หรืออาจเรียกอีกชื่อได้ว่า สาระการเรียนรู้ มากำหนดเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ แต่ผู้สอน

สามารถเพิ่มคุณค่าของหน่วยการเรียนรู้ได้ด้วยการนำสาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนสกัดมาจากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมาผนวกเข้ากับเป้าหมายของการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้นั้นแล้วนำมาใช้กำหนดเป็นชื่อ ก็จะทำให้ได้หน่วยการเรียนรู้ที่มีจุดเน้น (unit focus) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชื่อหน่วยการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้ที่มีจุดเน้น (unit focus)
พุทธประวัติ	พระพุทธเจ้า: นักปกครอง
หลักธรรมทางศาสนา	แลกเปลี่ยนความคิด
พลเมืองดี	พลเมืองดีทำอย่างไร
ประชาธิปไตย	วิจรรณญาณในประชาธิปไตย
การผลิตและการบริโภค	ผลิตและบริโภคภายใต้ข้อจำกัด
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	แก้ปัญหาด้วยเศรษฐกิจพอเพียง
ประวัติตนเองและครอบครัว	สาแหรกครอบครัว: อดีตสู่ปัจจุบัน
กรุงศรีอยุธยา	กรุงศรีอยุธยา: ความเจริญและความเสื่อม
สิ่งแวดล้อมกับการดำเนินชีวิต	บ้านอื่นเหมือนฉันใหม่
การอนุรักษ์พัฒนาสภาพแวดล้อม	เมืองริเชเคิล

ที่มา: นาดยา ปิลันธนานนท์ (2564)

นาดยา ปิลันธนานนท์ (2564) อธิบายต่อว่า การสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนผู้สอนต้องพิจารณาถึงเป้าหมายการเรียนรู้และตั้งชื่อการเรียนรู้ไปในทางที่ตนต้องการ โดยเป้าหมายของการเรียนในสังคมศึกษามีอยู่มากมาย เช่น สร้างหน่วยการเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะ (skill-based) หรือให้ตระหนักรู้ในปัญหา (problem-based) ประเด็นปัญหา (issue-based) และแก้ปัญหาได้ หรือเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งสะท้อนคุณธรรม (moral-based) หรือมุ่งให้แนวคิด (concept-based) หรือเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการสร้างงาน (task-based) ผ่านประสบการณ์ (experiential-based) และกิจกรรมต่าง ๆ (activity-based) หน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้จะมีความหมาย มีนัยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการความรู้ ทักษะ ค่านิยม และกิจกรรมต่าง ๆ จากสาระอื่นในสังคมศึกษา และจากกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นมาประกอบในการเรียนในหน่วยการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป ในงานพัฒนาหลักสูตรผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญและพิถีพิถันในการพัฒนารายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงการบูรณาการ ในการพัฒนา

รายวิชาอาจมีการกำหนดประเด็น (theme) และใช้เป็นจุดเน้นรายวิชา (course focus) เพื่อเป็นจุดเกาะเกี่ยวของการนำมาตรฐานหรือตัวชี้วัดมาตรฐานการ ถักทอ ร้อยเรียงเข้าไว้ด้วยกัน ในส่วนของการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้จะสกัดประเด็นที่สำคัญในหน่วยการเรียนรู้นั้นมาเชื่อมโยงเข้ากับเป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อกำหนดเป็นจุดเน้นหน่วยการเรียนรู้ (unit focus) อันจะทำให้ได้รายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

คุณค่าและนัยยะของวิสัยทัศน์สถานศึกษาต่องานพัฒนาหลักสูตร

วิสัยทัศน์สถานศึกษาคือจุดเน้นการบริหารที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจ

ในระบบการศึกษาปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับ ความแตกต่างระหว่างบุคคล บริบทของท้องถิ่น และสภาพภูมิสังคม การบริหารจัดการการศึกษา จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับการกระจายอำนาจทางการจัดการศึกษา โดยแนวคิดสำคัญที่มีการนำมาใช้ปฏิบัติ คือ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) ที่เป็นการเพิ่มอำนาจและความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบให้กับสถานศึกษาในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษา (Caldwell, 2005) คณะทำงานและนักวิชาการได้อธิบายถึงลักษณะเด่นและคุณค่าของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไว้ สอดคล้องกัน (Briggs & Wohlstetter, 2003; Brown, 1990; Caldwell, 2005; Edge, 2000; Fullan & Watson, 2000; กิริยณภา หนูอินทร์, 2562; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, 2542) โดยระบุว่าเป็นแนวคิดทางการบริหารและการจัดการศึกษาที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และการบริหารทั่วไปภายใต้ กฎหมายที่กำหนด อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจเพื่อประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียน โดยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 - 40 ที่กล่าวถึงการมีคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ทำหน้าที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงบริบท เฉพาะ อย่างไรก็ตาม มีผลการวิจัยชี้ว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะไม่เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดหากขาดองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการของการจัดการศึกษา ได้แก่ วิสัยทัศน์สถานศึกษา สิทธิขาดในการตัดสินใจ อำนาจ ความรู้และทักษะ สารสนเทศ สิ่งจูงใจ ภาวะผู้นำ และทรัพยากร

ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาซึ่งเป็นการตกผลึกของความปรารถนา ความมุ่งหวัง ค่านิยม และความเชื่อของโรงเรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา และประเทศชาติ (Missouri Department of Elementary and Secondary Education, 2019) และเป็นหนึ่งในองค์ประกอบ

สำคัญ 8 ประการที่จะช่วยให้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประสบความสำเร็จจึงถือเป็นจุดเน้นและกรอบการทำงานที่สำคัญของการบริหารสถานศึกษาทั้งการบริหารวิชาการ บุคลากรงบประมาณ และการบริหารทั่วไป ที่จะส่งเสริมการกระจายอำนาจและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้อย่างสอดคล้องกับบริบท

วิสัยทัศน์สถานศึกษาคือเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน

วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเป็นคำประกาศต่อสาธารณชนถึงเป้าหมายในการขับเคลื่อนองค์กรของสถานศึกษา (Murray, 2009) คณะทำงานและนักวิชาการได้อธิบายถึงลักษณะและคุณค่าของวิสัยทัศน์สถานศึกษาไว้สอดคล้องกัน (Allen & Kern, 2018; Burnham, 2010; Center for School Change, 2022) โดยระบุว่าสถานศึกษาจะต้องแสวงหาความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง บริบทของท้องถิ่น และความคาดหวังของชาติเพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนองค์กร วิสัยทัศน์จึงเป็นเสมือนเป้าหมายของสมาชิกทุกคนในองค์กรและเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ การจัดสรรทรัพยากร การจัดทำนโยบาย และวิธีการดำเนินงานของสถานศึกษา อย่างไรก็ตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาสามารถช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรสามารถทำได้ดี มีทิศทาง ชัดเจน เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของท้องถิ่นและความคาดหวังของชาติได้ ทั้งนี้ Wallace et al. (1997) ได้ระบุว่า วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาโดยทั่วไปจะมีข้อความที่เกี่ยวข้องกับวิธีการที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ รวมไปถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ข้อความดังกล่าวที่ปรากฏในวิสัยทัศน์จึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลผู้เรียน ดังนั้นวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาจึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเป็นถ้อยความที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นเป้าหมายร่วมกันของสมาชิกในองค์กร ไม่เฉพาะแต่ในวงงานการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหารสถานศึกษาเท่านั้น แต่วิสัยทัศน์ยังสะท้อนถึงเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่จะจัดให้กับผู้เรียนด้วย ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรภายใต้จัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน (Standard-Based Education) จำเป็นจะต้องนำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษามาเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเป็นฐานคิดที่สำคัญของงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

วิสัยทัศน์โรงเรียนบางกะปิกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน จำเป็นจะต้องทราบถึงทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนบางกะปิซึ่งจะถูกระบุไว้ในวิสัยทัศน์สถานศึกษา งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนบางกะปิ

(2565) ได้ระบุว่า โรงเรียนบางกะปิเป็นโรงเรียนสหศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา คือ “เป็นสถานศึกษาวิถีใหม่ มุ่งเน้นคุณภาพ ผู้เรียนตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม สร้างสรรค์เทคโนโลยี ดำรงชีพออย่างมีความสุขใน ศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้สามารถนำวิสัยทัศน์สถานศึกษา มาใช้ในงานพัฒนาหลักสูตรได้อย่างชัดเจนจำเป็นจะต้องศึกษาและตีความถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ใน วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ดังนี้

1. **เป็นสถานศึกษาวิถีใหม่** คือ เป็นสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง อัจฉรา นิยมมาภา (2564) ได้ระบุถึงการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาวิถีใหม่ว่าเป็น การจัดการเรียนรู้ที่อิงกับบริบท กล่าวคือ การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบท ของผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายชีวิตและความใฝ่ฝันของตนเองและบริบทของชุมชน ด้วยการ ออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นหาความคิดใหม่อย่างสอดคล้องกับ บริบทของผู้เรียน งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนบางกะปิ (2565) ได้ระบุถึงบริบทอันเป็นเอกลักษณ์ ของโรงเรียนบางกะปิ คือ “ภูมิทัศน์เลิศล้ำ กิจกรรมสร้างคุณค่า สถานศึกษาเพื่อชุมชน”

1.1 **ภูมิทัศน์เลิศล้ำ** โรงเรียนบางกะปิ ตั้งอยู่เลขที่ 69 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 ตรงข้ามกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และวัดศรีบุญเรือง ทั้งยังอยู่ในเขตชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางความเชื่อและวิถีชีวิต (งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนบางกะปิ, 2565) โดยบนพื้นที่ 49 ไร่ ของโรงเรียนบางกะปิมีการ สร้างสรรค์แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนจำนวนมาก สำหรับแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น ห้องศูนย์อาเซียนศึกษา ห้องศูนย์เทิดพระเกียรติ ห้องศูนย์ธรรมศึกษา เรือนไทยและหอวัฒนธรรม เป็นต้น ด้วยภูมิทัศน์ที่ดีสามารถนำแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษามานบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (place-based learning) ทั้งนี้ Rural School and Community Trust (2005) ได้อธิบายว่าการ จัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (place-based learning) คือ การเรียนรู้โดยอาศัยบริบทของ สถานที่ในท้องถิ่น รวมไปถึงประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วรรณกรรม และ ศิลปะ การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนต่อชุมชน และส่งเสริม ความเป็นพลเมือง กล่าวคือ โรงเรียนบางกะปิสามารถนำข้อได้เปรียบด้านภูมิทัศน์มาสนับสนุน การจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนในลักษณะการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (place-based learning) ได้

1.2 กิจกรรมสร้างคุณค่า โรงเรียนบางกะปิมีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้หลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันหล่อ – แห่เทียนจำนำพรรษา กิจกรรมรักใจใส่บาตร กิจกรรมวันลอยกระทงประเพณีแห่งสายน้ำ กิจกรรมหนูดีมีมารยาทไทยยิ้มง่ายไหว้สวย กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมค่ายคุณธรรม กิจกรรมสอบธรรมศึกษา กิจกรรมพี่น้องมุสลิมบางกะปิสัมพันธ์ กิจกรรมคริสตจักรสถานสัมพันธ์บางกะปิ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้เหล่านี้สามารถบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (activity-based learning) ทั้งนี้ Anwer (2019 as cited from Panko et al., 2007) ได้อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (activity-based learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เกิดประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง ได้ทำงานร่วมกันในบริบทแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบางกะปิ สามารถนำกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้มาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (activity-based learning) ได้

1.3 สถานศึกษาเพื่อชุมชน ถือเป็นจุดเน้นที่สอดคล้องกับแนวคิด บ้าน วัด โรงเรียน หรือ ‘บวร’ ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดย ชูชาติ พวงสมจิตร (2560) อธิบายว่าการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนช่วยให้โรงเรียนและชุมชนเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และช่วยให้เกิดความร่วมมืออันดีต่อกัน ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายจะต้องปฏิบัติตามบทบาทของตนด้วยวิธีการที่เหมาะสม จึงจะสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจบทบาทของตนเองและโรงเรียนต่อชุมชนได้นั้นต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) ทั้งนี้ วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ (2561 as cited from Flecky, 2011) ได้อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นรูปแบบของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและความต้องการของชุมชน กล่าวคือ โรงเรียนบางกะปิสามารถที่จะนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจบทบาทของตนเองและโรงเรียนต่อชุมชน มีส่วนร่วมกับชุมชนและได้บริการสังคม

2. มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานสากล เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนตาม วิสัยทัศน์โรงเรียนบางกะปิคือผู้เรียนต้องมีศักยภาพเป็นพลโลก โดยมีคุณลักษณะของผู้เรียนตาม มาตรฐานสากล ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ได้กำหนดไว้ 5 คุณลักษณะ ดังนี้

2.1 เป็นเลิศวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ระบุว่าคุณภาพผู้เรียนด้านการเป็นเลิศทางวิชาการ คือ นักเรียนมีคะแนนผลการทดสอบทาง การศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ กล่าวคือ ในการ พัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิต้องคำนึงถึงการบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียนที่ถูกต้องประเมินตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ดำเนินการเป็นปกติในงานพัฒนาหลักสูตรในยุค การศึกษาแบบอิงมาตรฐาน

2.2 สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (2561) ระบุว่า คุณภาพผู้เรียนด้านการสื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา คือ นักเรียนได้เข้า ร่วมให้แสดง หรือได้รับรางวัลเกี่ยวกับการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาอังกฤษ และภาษาไทย กล่าวคือ ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิต้องคำนึงถึงการบูรณาการทักษะทางด้าน การสื่อสารและการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเข้ากับจุดเน้นรายวิชาต่าง ๆ

2.3 ล้ำหน้าทางความคิด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ระบุว่า คุณภาพผู้เรียนด้านการล้ำหน้าทางความคิด คือ นักเรียนมีทักษะและความสามารถในการ คิดและทักษะและความชำนาญในการใช้ ICT ในระดับสูง กล่าวคือ ในการพัฒนาหลักสูตรสังคม ศึกษาของโรงเรียนบางกะปิต้องคำนึงถึงการบูรณาการทักษะการคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิง วิเคราะห์ การคิดวิพากษ์ การคิดเชิง กลยุทธ์ การคิดเชิงบวก การคิดเชิงนวัตกรรม การคิดเชิงระบบ และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับจุดเน้นรายวิชาต่าง ๆ หรือใช้ทักษะเหล่านี้ กำหนดเป็นจุดเน้นรายวิชา

2.4 ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ระบุว่า คุณภาพผู้เรียนด้านการผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ คือ นักเรียนมีทักษะและ ความสามารถเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าตนเอง (Independent Study) มีศักยภาพ ทักษะ และ ความสามารถในการผลิตผลงานต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ กล่าวคือ ในการพัฒนาหลักสูตรสังคม ศึกษาของโรงเรียนบางกะปิต้องคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัย องค์ความรู้ทางด้านสังคมศึกษาตามความสนใจของตนเอง

2.5 ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ระบุว่า คุณภาพผู้เรียนด้านการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก คือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะของชาติต่าง ๆ ในระดับสูง มีความมุ่งมั่นจริงจังในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นตัวตนและธรรมชาติของรายวิชาสังคมศึกษา ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิจึงต้องคำนึงถึงการบูรณาการทักษะความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทักษะการมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การมีส่วนร่วมและการบริการสังคมเข้ากับจุดเน้นรายวิชาต่าง ๆ หรือใช้กำหนดเป็นจุดเน้นรายวิชา

3. มีความรู้คู่คุณธรรม ถือเป็นหนึ่งในความมุ่งหวังที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ มาตรา 23 ความว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา สะท้อนให้เห็นความคาดหวังการพัฒนาเยาวชนไทยที่ต้องคู่ขนานทั้งการสร้างความรู้ และปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งโรงเรียนบางกะปิได้กำหนดความมุ่งหวังดังกล่าวไว้ในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ทั้งยังสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนบางกะปิ คือ “เด็กดี มีความรู้” (งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนบางกะปิ, 2565; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, 2542) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิจึงต้องมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการสร้างองค์ความรู้ และการปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน

4. สร้างสรรค์เทคโนโลยี ด้วยความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการในโลกยุคโลกาภิวัตน์ทักษะทางด้านเทคโนโลยีจึงถือเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยในมิติการสร้างสรรค์เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาสามารถพิจารณาได้ใน 2 มิติ ดังนี้

4.1 ผู้สอนกับการสร้างสรรค์เทคโนโลยี ในโลกยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามา มีบทบาทในวงการศึกษาอย่างมาก ครูในฐานะบุคลากรสำคัญที่ขับเคลื่อนวงการศึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจและสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ ทั้งนี้ ฐิติวัฒน์ สุขป้อม และคณะ (2563) กล่าวว่า ครูจะต้องมีความรู้และความสามารถเกี่ยวกับเทคโนโลยี นำไปประยุกต์เข้ากับเนื้อหาการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและทักษะทางสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน รองรับการสร้างนวัตกรรม บริหารจัดการชั้นเรียน รวมถึงสามารถถ่ายทอด

ความรู้ไปสู่ศิษย์ในแนวใหม่ สร้างทักษะด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิตและการใช้ทักษะอาชีพผ่านเทคโนโลยี กล่าวคือ ครูต้องสามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ

4.2 ผู้เรียนกับการสร้างสรรค์เทคโนโลยี ถือเป็นอีกหนึ่งทักษะที่จำเป็นอย่างมากสำหรับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน โดยผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่กำลังจะเติบโตไปเป็นพลเมืองดิจิทัล จำเป็นจะต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการสร้างสรรค์เทคโนโลยี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องมีทักษะการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ที่มีความคล่องแคล่วในการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้าใจ ผลิตเนื้อหาต่าง ๆ ส่งสังคมออนไลน์อย่างรับผิดชอบ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องมีคุณลักษณะการใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์อย่างมีวิจารณญาณ (ไซคอนันต์ จึงเจริญรัตน์, 2564; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2565; สุภาพพรรณ อนุตรกุล, 2565; อัคริมา บุญอยู่, 2561)

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิต้องมีการสนับสนุนให้ผู้สอนนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการศึกษา และบูรณาการทักษะการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) เข้ากับจุดเน้นรายวิชาต่าง ๆ หรือใช้กำหนดเป็นจุดเน้นรายวิชา

5. ดำรงชีพอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนตามวิสัยทัศน์โรงเรียนบางกะปิคือผู้เรียนต้องมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทสังคมในศตวรรษที่ 21 ที่ครอบคลุมทุกมิติตามกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ทั้งความรู้เกี่ยวกับโลกเพื่อการดำรงอยู่ในอนาคต ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ตลอดจนทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนบางกะปิต้องคำนึงถึงการบูรณาการทักษะในศตวรรษที่ 21 เหล่านี้เข้ากับรายวิชาต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีความหมายต่อผู้เรียน

6. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ทั้งยังต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ และปัญญา (ไพเราะ เลิศวิราม, 2550; มูลนิธิชัยพัฒนา, 2543; สุเมธ ตันติเวชกุล & ปกรณ์ ลิ้มโยธิน, 2550) โดยการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของ

โรงเรียนบางกะปิต้องมุ่งสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในรายวิชาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป ศึกษาและตีความถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาของโรงเรียนบางกะปิจะพบจุดเน้นที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนจำนวนมากที่สามารถนำไปเป็นฐานคิดในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา อย่างไรดี หากนำจุดเน้นจำนวนมากมาเหล่านี้ มาใช้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรอาจเกิดอาการสอหดแทรกจนเกินพอดีและเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสสังคมในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแบบอิงสมรรถนะ (Competency - based education) ในกระบวนการวิจัยจะนำจุดเน้นเหล่านี้มาสังเคราะห์เป็นสมรรถนะระดับสถานศึกษาแล้วบูรณาการลงไปในรายวิชาต่าง ๆ นอกจากนี้จะได้หลักสูตรสังคมศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาแล้ว ยังชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาแบบอิงสมรรถนะ (Competency - based education) สามารถดำเนินการได้ภายใต้หลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน (Standard - based curriculum)

การพัฒนาหลักสูตรผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

มีนักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรจนที่เป็นที่ยอมรับจำนวนมาก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบและแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรหลายแนวคิด (Oliva, 1988; Saylor & Alexander, 1974; Taba, 1962; Tyler, 1949; มารุต พัฒนาผล, 2562; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) สำหรับแนวคิดที่ผู้วิจัยพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับบริบทปัจจุบันและมีความสนใจจะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา คือ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ

การพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กันและมีความเป็นพลวัต ทั้งนี้ มารุต พัฒนาผล (2562) ได้สรุปแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ โดยระบุว่าประกอบด้วย ระบบหลัก 3 ระบบ คือ

1. ระบบการร่างหลักสูตร มารุต พัฒนาผล (2562) ระบุว่า เป็นกระบวนการพัฒนาเอกสารหลักสูตรตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งได้เอกสารหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์พร้อมสำหรับการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ผู้พัฒนาหลักสูตรจะทำการการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่องานพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (based -line data) ประกอบการตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

1.2 การกำหนดรูปแบบหลักสูตร ในขั้นตอนนี้ผู้พัฒนาหลักสูตรจะนำข้อมูลพื้นฐาน (based –line data) มาพิจารณาเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายหรือบริบทของผู้เรียน

1.3 การพัฒนาเอกสารหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ผู้พัฒนาหลักสูตรจะจัดทำเอกสารหลักสูตร โดยจะมีต้องมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลที่มีความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment)

1.4 การสอบทานคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นตอนที่ผู้พัฒนาหลักสูตรจะทำการตรวจสอบคุณภาพของเอกสารหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรจะสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ระบบการบริหารหลักสูตร มาตรฐาน พัฒนาผล (2562) ระบุว่า ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ได้แก่ การขออนุมัติใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์หลักสูตรสู่กลุ่มเป้าหมาย การวางแผนการใช้หลักสูตร การกำหนดทรัพยากรหลักสูตร การกำหนดคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และการกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร โดยการดำเนินการ 6 กิจกรรมในระบบนี้ถือเป็นการวางแผนและดำเนินการนำหลักสูตรไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในการนำไปใช้ปฏิบัติจริง

3. ระบบการประเมินหลักสูตร มาตรฐาน พัฒนาผล (2562) ระบุว่า ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ได้แก่ การวางแผนการประเมิน การวางแผนเก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตร รวมทั้งประสิทธิผลของหลักสูตร การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินการตาม 4 กิจกรรมหลักในระบบนี้เสมือนเป็นกระบวนการวางแผนและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินคุณค่า (value judgments) ของหลักสูตรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ที่ได้จากการประเมินหลักสูตร

อย่างไรก็ดี การพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการมากกว่า 1 ปีการศึกษาเพื่อให้ครบวงจรการดำเนินการของระบบหลัก 3 ระบบ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยขอดำเนินการวิจัยเฉพาะในขั้นตอนของระบบการร่างหลักสูตรตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบเท่านั้น

การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ตลอดจนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงนั้นจำเป็นต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการวิจัยพัฒนาหลักสูตรนั้นสามารถนำกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเป็นแบบแผนการวิจัยที่อาศัยประสบการณ์และความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน (นิตยา เงินประเสริฐศรี, 2543; สุภางค์ จันทวานิช, 2561; อุทัย ดุลยเกษม, 2545)

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) นั้น จะมีการกำหนดให้คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนบางกะปิ ซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาให้กับนักเรียนภายใต้หลักสูตรที่จะพัฒนาขึ้น และเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรตามคำสั่งแต่งตั้งของสถานศึกษามีสถานะเป็นผู้วิจัยร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ โดยในขั้นเตรียมการก่อนพัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการปฐมนิเทศและสร้างการรับรู้ที่ตรงกันของผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วม จากนั้นในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบของ มารุต พัฒนาผล (2562) นั้น จะต้องอาศัยประสบการณ์และความร่วมมือของผู้วิจัยร่วมผ่านการให้ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและภายหลังจากขั้นตอนการผลการประเมินหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมจะต้องสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา จากการศึกษาพบว่า มีวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ดังนี้

วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2560 - 2565 จากงานวิจัยก่อนหน้า จำนวน 5 เรื่อง (กาญจนาสุดา ไชยเพชร, 2563; ชรัญญา ไชยวรรณ, 2560; ตรุณี จำปาทอง, 2560; เดชกุล มัทวานุกุล, 2561; ลาวรรณ สกุลกรอุมา อารีย์, 2560) โดยพบ่างานวิจัยจำนวน 4 เรื่อง เป็นงานวิจัยที่มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาขอบเขตในการดำเนินการวิจัยแล้วทั้ง 4 เรื่อง เป็นการพัฒนารายวิชา หน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ขณะที่งานวิจัยอีก 1 เรื่อง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

กาญจนสุตา ไชยเพชร (2563) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร และศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย ด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยผู้วิจัยได้พัฒนาหน่วยการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 หน่วยที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย งานวิจัยนี้มีลักษณะการดำเนินการวิจัยไปในแนวทางของการพัฒนาหน่วยการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีการบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเข้ากับบริบทของท้องถิ่น มากกว่าการพัฒนาหลักสูตร อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรที่เหมาะสมและเป็นที่ต้องการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ส่งเสริมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ชรัญญา ไชยวรรณ (2560) ได้วิจัยพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ด้วยการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจากผู้อำนวยการ คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน จากนั้นพัฒนาหน่วยการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน แล้วจึงเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีลักษณะการดำเนินการวิจัยไปในแนวทางของการพัฒนาหน่วยการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมากกว่าการพัฒนาหลักสูตร

เดชกุล มัทวานุกุล (2561) ได้วิจัยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง สุสานข้างวัดป่าอาเจียง จังหวัดสุรินทร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สุสานข้างวัดป่าอาเจียง จังหวัดสุรินทร์ ด้วยการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพของหลักสูตรมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.02/83.64 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนและผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีลักษณะการดำเนินการวิจัยไปในแนวทางของการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมากกว่าการพัฒนาหลักสูตร

ลาวรรณ สกุลกรณาอารีย์ (2560) ได้วิจัยพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยดำเนินการพัฒนารายวิชาในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะชีวิต และคุณลักษณะรักความเป็นไทยสูงกว่าก่อนเรียน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีลักษณะการดำเนินการวิจัยไปในแนวทางของการพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมากกว่าการพัฒนาหลักสูตร

ดรุณี จำปาทอง (2560) ได้วิจัยสภาพการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างหลักคิดของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศึกษาความคิดเห็นของครูและศึกษานิเทศก์ ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรด้วยการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของครูไม่สอดคล้องกับหลักคิดของหลักสูตรทั้งที่ครูและศึกษานิเทศก์มีความเข้าใจหลักสูตรแกนกลางฯ และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตรในระดับมากซึ่งอุปสรรคสำคัญคือหลักสูตรมีเนื้อหาและความกว้างระดับมาก รวมทั้งมีความซ้ำซ้อนและตัวชี้วัดจำนวนหนึ่งที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมซึ่งยากในการจัดการเรียนรู้และประเมินผล ประกอบกับครูมีภาระงานอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนมากเกินไป ดังนั้นจึงต้องพัฒนาครูและสนับสนุนการทำงานของครูอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และพิจารณาทบทวนหลักสูตรเพื่อการพัฒนาในระยะต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศไทย ส่วนมากเป็นการดำเนินการวิจัยในลักษณะการพัฒนารายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้ไม่ใช้การพัฒนาหลักสูตรจึงไม่พบเห็นการจัดระบบหลักสูตรที่มีการกำหนดขอบเขตเนื้อหา (scope) และ

ลำดับการเรียนรู้ (sequence) ในงานวิจัยที่ได้ศึกษา ซึ่งเป็นผลจากการใช้คำที่คลาดเคลื่อน ระหว่างคำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” และ “การพัฒนารายวิชา” ขณะทำงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งที่ศึกษาสภาพปัญหาการใช้หลักสูตรชี้ให้เห็นหลายปัญหาในภาคปฏิบัติของการนำหลักสูตรไปใช้ จะเห็นได้ว่าความคลาดเคลื่อนขององค์ความรู้การพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทยเป็นอุปสรรคที่สำคัญ การดำเนินการวิจัยที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐานที่ถูกต้องจึงเป็นเรื่องที่ยังขาดในบริบทของประเทศไทย

วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาต่างในประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในต่างประเทศ ระหว่าง ค.ศ. 2017 - 2022 จากงานวิจัยก่อนหน้า จำนวน 5 เรื่อง (Adeyemi & Onigiobi, 2020; Dere & Ates, 2022; Niemelä, 2022; Ocak & Karakuyu, 2021; Seker, 2021) โดยพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสังคมศึกษาในต่างประเทศมักจะนำเสนอเกี่ยวกับปัญหาของการใช้หลักสูตร ความเป็นไปและความสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน และตรวจความรู้ที่ถูกต้องของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาหลักสูตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

Ocak and Karakuyu (2021) ได้วิจัยประเมินหลักสูตรสังคมศึกษาในตุรกีโดยอาศัยหลักความสมดุล ผ่านศึกษาการใช้หลักสูตรสังคมศึกษาระดับชั้นปีที่ 4 – 7 ของโรงเรียนในประเทศตุรกี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการใช้กรณีตัวอย่างผ่านการสัมภาษณ์ครูสังคมศึกษา สังเกตนักเรียน และพิจารณาจากเอกสารหลักสูตร เพื่อพิจารณาความสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตรซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญ โดยผลการวิจัยชี้ว่าหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศตุรกีเน้นเนื้อหามากกว่าความต้องการของผู้เรียนจนไม่เกิดความสมดุล ทั้งนี้ยังเน้นไปที่เนื้อหาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์มากกว่าความรู้ในสาขาอื่น ๆ อีกทั้งยังพบความไม่สมดุลในอีกหลายส่วน เช่น ขาดความสมดุลระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ขาดความสมดุลระหว่างวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวและสิ่งแวดล้อมไกลตัว ขาดความสมดุลระหว่างกิจกรรมในและนอกชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

Dere and Ates (2022) ได้วิจัยความฉลาดรู้ทางเลือกในหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศตุรกี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการศึกษาเอกสารเอกสารหลักสูตรสังคมศึกษาระดับชั้นปีที่ 4 – 7 ของโรงเรียนในประเทศตุรกี งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าความฉลาดรู้พื้นฐานที่ถูกระบุไว้ในหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศตุรกีประกอบด้วย ความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม ความฉลาดรู้ทางดิจิทัล ความฉลาดรู้ทางการเงิน ความฉลาดรู้ทางการใช้แผนที่ ความฉลาดรู้ทางกฎหมาย

ความรู้ฉลาดรู้ทางสื่อ และความรู้ฉลาดรู้ทางการเมือง ซึ่งล้วนเป็นความรู้ที่เกี่ยวพันกับความรู้ เจตคติ และทักษะในศาสตร์สาขาต่าง ๆ แต่สิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจคือการเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรกับความฉลาดรู้ทางเลือกต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมในปัจจุบันจำนวน 10 ความฉลาดรู้ ผลการวิจัยพบว่าความฉลาดรู้ทางเลือกเหล่านี้สัมพันธ์โดยตรงกับหลักสูตรสังคม ศึกษา โดยความฉลาดรู้ทางเลือก 6 ประการ มีการสอดแทรกอยู่ในหลักสูตรสังคมศึกษาอย่างมี นัยสำคัญ คือ ความฉลาดรู้ทางภูมิศาสตร์ ความฉลาดรู้ทางประวัติศาสตร์ ความฉลาดรู้ทาง วิทยาศาสตร์ ความฉลาดรู้ทางวัฒนธรรม ความฉลาดรู้ทางพลเมือง และความฉลาดรู้เกี่ยวกับโลก ขณะที่ยังมีความฉลาดรู้ทางเลือกอีก 4 ประการที่สอดคล้องกับบริบทของโลกในศตวรรษที่ 21 แต่ มีการสอดแทรกอยู่ในหลักสูตรสังคมศึกษาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่ ความฉลาดรู้ทางเทคโนโลยี ความฉลาดรู้ต่อภัยธรรมชาติ ความฉลาดรู้ในมิติสัมพันธ์ และความฉลาดรู้ในการอ่านอย่างมี วิจารณญาณ

Seker (2021) ได้วิจัยตรวจสอบการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับทักษะพื้นฐานในหลักสูตรสังคมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการรับรู้ ความสามารถตนเองของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานในหลักสูตรสังคมศึกษาของ นักเรียนระดับชั้นปีที่ 4 – 7 ในประเทศตุรกี ซึ่งประกอบด้วย 27 ทักษะพื้นฐาน ผลการวิจัยชี้ว่า ทักษะพื้นฐานในหลักสูตรสังคมศึกษาที่ครูส่วนใหญ่ที่ครูสังคมศึกษาในประเทศตุรกีมีความรู้สึกว่า ยังมีประสิทธิภาพไม่มากพอ ประกอบด้วย ทักษะการวิจัย ทักษะการรับรู้การเปลี่ยนแปลงและ ความต่อเนื่อง ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะความฉลาดรู้ทาง กฎหมาย ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการใช้หลักฐาน ทักษะการรับรู้เชิงพื้นที่ ทักษะความ ฉลาดรู้ทางการเมือง ทักษะการวาดและตีความตาราง ทักษะทางรูปภาพและแผนภูมิ ทักษะการ คิดเชิงนวัตกรรม และทักษะการรับรู้เวลาและลำดับเหตุการณ์ ขณะที่ทักษะพื้นฐานในหลักสูตร สังคมศึกษาที่ครูส่วนใหญ่ที่ครูสังคมศึกษาในประเทศตุรกีมีความรู้สึกว่ามีประสิทธิภาพในระดับดี และดีมาก ประกอบด้วย ทักษะความฉลาดรู้ทางสิ่งแวดล้อม ทักษะความฉลาดรู้ทางดิจิทัล ทักษะ ความเห็นอกเห็นใจ ทักษะความฉลาดรู้ทางการเงิน ทักษะการสังเกต ทักษะความฉลาดรู้ทางแผน ที่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการพิพากษาโดยปราศจากอคติ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการ วิเคราะห์เชิงสถานที่ ทักษะความฉลาดรู้ทางสื่อ ทักษะการควบคุมตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการมีส่วนร่วมทางสังคม และทักษะการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอว่า ประสิทธิภาพของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานของหลักสูตรสังคมศึกษามีความสำคัญเป็น

อย่างมาก เพราะส่งผลต่อการใช้กลยุทธ์ วิธีการ และเทคนิคที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน

Adeyemi and Onigiobi (2020) ได้วิจัยบททวนหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศไนจีเรียอีกครั้งเพื่อศึกษาปัญหาและความท้าทายที่เผชิญกับการพัฒนารอบด้านของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยชี้ว่าการนำหลักสูตรสังคมศึกษาไปใช้ในระบบโรงเรียนของไนจีเรียไม่ได้บรรลุพันธกิจที่ตั้งใจไว้ ตัวชี้วัดความล้มเหลวเชิงประจักษ์ของหลักสูตรสังคมศึกษาในประเทศไนจีเรีย คือ การเกิดความโกลาหลทางสังคมในหลากหลายมิติอย่างต่อเนื่อง ทั้งความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม การไม่ยอมรับศาสนา การทุจริต การก่อการร้าย การค้าแรงงานเด็ก การทารุณกรรมเด็ก การโจรกรรมด้วยอาวุธ หรือกระทั่งการทิ้งระเบิดฆ่าตัวตาย ทั้งที่พันธกิจสำคัญของหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศไนจีเรีย คือ การสร้างพลเมืองที่รับผิดชอบ มีค่านิยม ความรู้ และทักษะทางสังคม ใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตร สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ มีส่วนสำคัญในการเติบโตและการพัฒนาประเทศของตน และส่งต่อคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ ดังนั้นหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศไนจีเรียต้องถูกนำกลับมาทบทวนอีกครั้งเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาที่ท้าทายประเทศชาติและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการเน้นที่การพัฒนาลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ ความรู้ ทักษะ และค่านิยมเชิงบวกที่จะค้ำจุนบุคคลและสังคมไนจีเรีย

Niemelä (2022) ได้วิจัยการบูรณาการหลักสูตรที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐานโดยศึกษาศักยภาพและความท้าทายในการสอนและการออกแบบหลักสูตรบูรณาการ ในการดำเนินการวิจัยนี้จะแสวงหาแนวทางและเงื่อนไขของการบูรณาการความรู้ในการออกแบบหลักสูตรที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาย่อยในครั้งแรกผู้วิจัยได้วางเงื่อนไขว่าการบูรณาการที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐานเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับครูเพราะเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับครู จากนั้นในระยะที่สองจะชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐานนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละประเด็นไม่ใช่สิ่งที่จะทำกับทุกเรื่องอย่างเหมือนกัน ระยะที่สามจึงชี้ให้เห็นแนวทางที่ชัดเจนในการบูรณาการที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐานสู่งานพัฒนาหลักสูตร ซึ่งงานวิจัยนี้จะช่วยชี้ให้ครูผู้สอนเห็นว่าการบูรณาการองค์ความรู้เป็นเรื่องที่จำเป็นและสอดคล้องกับการนำความรู้ไปใช้ในบริบทของโลกปัจจุบัน ทั้งยังช่วยให้เห็นว่าการบูรณาการที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐานมีความสำคัญต่อการสร้างรายวิชาในโรงเรียนและการออกแบบหลักสูตร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในต่างประเทศ ไม่พบงานวิจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาโดยตรง ทั้งนี้

เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะถือเป็นงานที่ทำกันเป็นปกติวิสัยของสถานศึกษา งานวิจัยจึงหันมาทำในลักษณะการชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการใช้หลักสูตร ความเป็นไปและความสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน และตรวจความรับรู้ที่ถูกต้องของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาหลักสูตรมากกว่า หากเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาหลักสูตรก็จะเป็นไปในลักษณะการบูรณาการศาสตร์หลายศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน

วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จากงานวิจัยก่อนหน้า จำนวน 5 เรื่อง (จิรัชสา ไสยแก้ว, 2561; มณี โพนแพงพา, 2562; วิไลลักษณ์ แก้วอุ้นเรือน, 2555; สุนันทา เจริญจิตรโสภณ, 2559; อภิรดี กลกิจ, 2554) โดยงานวิจัยทั้ง 5 เรื่อง ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและความสัมพันธ์ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานต่อความสำเร็จของสถานศึกษาในมิติต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

มณี โพนแพงพา (2562) ได้วิจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและศึกษาความคิดเห็นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่า องค์ประกอบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการมีส่วนร่วม (2) หลักการพัฒนาทั้งระบบ (3) หลักการบริหารจัดการที่ดี (4) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (5) หลักการบริหารจัดการตนเอง (6) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และ (7) หลักการกระจายอำนาจ ทั้งนี้บุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในระดับมาก

จิรัชสา ไสยแก้ว (2561) ได้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยได้ศึกษาระดับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ศึกษาคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา และศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่าคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษาที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับดี และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

สุนันทา เจริญจิตรโสภณ (2559) ได้วิจัยการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อโรงเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร โดยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับความผูกพัน

ต่อโรงเรียนของครู ซึ่งผลการวิจัยการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับความผูกพันต่อโรงเรียนของครู มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญ

วิไลลักษณ์ แก้วอุ้นเรือน (2555) ได้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม โดยได้ศึกษาสภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ และหาแนวทางการพัฒนาการบริหารและยกระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่า สภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

อภิรดี กลกิจ (2554) ได้วิจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับมาตรฐานด้านผลผลิตในโรงเรียนเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 โดยได้เพื่อศึกษาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ศึกษามาตรฐานด้านผลผลิต และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับมาตรฐานด้านผลผลิต ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่าหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจ หลักการบริหารตนเอง หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนหลักการพัฒนาทั้งระบบ และหลักความร่วมมือที่จะรับการตรวจสอบ ขณะที่มาตรฐานด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณมีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง คิดแบบองค์รวมทั้งระบบและมีวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะดนตรีกีฬา ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน และสถานศึกษามีมาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับโดยผู้ปกครองและชุมชนให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับมาตรฐานด้านผลผลิตมีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานชี้ให้เห็นว่า หลักการสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ หลักการมีส่วนร่วมและหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งหลักการเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จทางการจัดการศึกษาในมิติต่าง ๆ กล่าวคือ เป็นที่พึงพอใจต่อบุคลากรทางการศึกษา คุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษาได้รับการพัฒนา ครูมีความผูกพันต่อโรงเรียน การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมมาตรฐานด้านผลผลิต ทั้งนี้ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพต่อผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา และระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา โดยหนึ่งในสิ่งที่สะท้อนถึงเป้าหมายร่วมกันในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ คือ วิสัยทัศน์สถานศึกษาดังนั้น วิสัยทัศน์สถานศึกษาจึงถือเป็นฐานสำคัญในการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในงานพัฒนาหลักสูตร

อย่างไรก็ดี ในบริบทของประเทศไทยที่จัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐานมาอย่างยาวนาน แต่ยังไม่เกิดการกระจายอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง ทั้งยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐาน การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาที่ชี้ให้เห็นเทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐานที่คำนึงถึงทิศทางการพัฒนาพลเมืองของชาติที่สอดคล้องไปกับความต้องการของท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ระยะที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ในระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาในทุกกระบวนการ ดังนั้นคณะกรรมการหลักสูตรจึงเป็นผู้วิจัยร่วม โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1.1 เป็นข้าราชการครู หรือครูอัตราจ้าง หรือพนักงานราชการสังกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนบางกะปิที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2565

1.2 เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามคำสั่งแต่งตั้งของโรงเรียนบางกะปิ

1.3 เป็นผู้สอนรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบางกะปิ

2. ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้อง ความสอดคล้อง และความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus group) มีจำนวน 6 คน ประกอบด้วย

2.1 นักวิชาการด้านหลักสูตรสังคมศึกษา จำนวน 2 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

2.1.1 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านหลักสูตรและการสอน หรือทางด้านสังคมศึกษา

2.1.2 มีประสบการณ์การสอน หรือการนิเทศ ในสาขาหลักสูตรและการสอน หรือสาขาสังคมศึกษา ไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือมีประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาของ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

2.2 ผู้มีประสบการณ์ในงานพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา จำนวน 1 คน โดยมี คุณสมบัติ ดังนี้

2.2.1 มีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

2.2.2 มีประสบการณ์สอนในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.2.3 ไม่ใช่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ

2.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบางกะปิ จำนวน 1 คน โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้

2.3.1 เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามคำสั่งแต่งตั้งของ โรงเรียนบางกะปิ

2.3.2 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านหลักสูตรและการสอน หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.3.3 เป็นข้าราชการครูของโรงเรียนบางกะปิ ที่ไม่ได้สังกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.4 ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 1 คน โดยมีคุณสมบัติ คือ เป็น ผู้อำนวยการของโรงเรียนบางกะปิ หรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือบุคคลที่ผู้อำนวยการ มอบหมาย

2.5 ผู้แทนของผู้ปกครอง จำนวน 1 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

2.5.1 เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนบางกะปิ

2.5.2 มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร หรือการจัดการเรียนรู้ หรือการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา หรือเป็นคณะกรรมการเครือข่าย ผู้ปกครองของโรงเรียนบางกะปิ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา มีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)
2. ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม
3. ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท
4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม โดยผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 3 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา 1 ท่าน นักวิชาการด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา 1 ท่าน และครูโรงเรียนบางกะปิ 1 ท่าน
5. คัดเลือกข้อคำถามที่มีผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาสูงกว่า 0.50 (ภาคผนวก ข) และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนการเตรียมการก่อนพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษานั้น เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ที่คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนบางกะปิ ในฐานะคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้วิจัยร่วมในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการปฐมนิเทศและสร้างการรับรู้ที่ตรงกันก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนบางกะปิทุกท่าน เพื่อชี้แจงถึงเหตุผลและความจำเป็นในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนบางกะปิ
2. ผู้วิจัยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร โดยได้นำเสนอจุดอ่อน ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ตลอดจนแนวปฏิบัติที่ยึดถือตามกันมา ที่พบในหลักสูตรสังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนบางกะปิ อันเป็นข้อจำกัดที่ทำให้หลักสูตรไม่มีความยืดหยุ่น ไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ผู้เรียน และยุคสมัย ตลอดจนเป็นอุปสรรคต่อการบูรณาการในการเรียนรู้

3. ผู้วิจัยให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้สะท้อนถึงปัญหาที่พบเจอจากการจัดการศึกษาภายใต้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับ พ.ศ. 2565 ของโรงเรียนบางกะปิ

4. ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการ เทคนิค วิธีการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาที่มีคุณภาพ ตลอดจนตัวอย่างหลักสูตรสังคมศึกษาที่มีการจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐานของประเทศต่าง ๆ

5. ผู้วิจัยนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรผ่านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรทุกท่านมีความรู้พื้นฐานในงานพัฒนาหลักสูตรที่ตรงกัน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและการสอบทานคุณภาพ

ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ ระยะของระบบการร่างหลักสูตรของ มารุต พัฒนาผล (2562) และมีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของงานวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร

เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (based-line data) ในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาหลักสูตรโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันตีความถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษา ของโรงเรียนบางกะปิ

1.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการของชาติจากมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

1.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็งและข้อจำกัดของสถานศึกษาและชุมชน

1.4 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อใช้ข้อมูลพื้นฐาน (based-line data) ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตร

2. การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร

เป็นการตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียนบนพื้นฐานของสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based –line data) มาร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบางกะปิ

2.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based –line data) มาร่วมกันกำหนดจุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา

2.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based –line data) มาร่วมกันกำหนดสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา

2.4 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันพิจารณาถึงความสอดคล้องและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา และสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา

2.5 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (Learning Outcome) ที่สอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา ชวงวัยของผู้เรียน ความคาดหวังของประเทศชาติ ตลอดจนทิศทางการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยแบ่งออกเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.6 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันกำหนดประเด็น (Theme) และขอบข่าย (Scope) ที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของสังคมศึกษา ตลอดจนการกำหนดลำดับสิ่งที่จะเรียน (Sequence) ให้มีความต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ในแต่ละรายวิชา พื้นฐานของทุกระดับการศึกษา

3. การพัฒนารายวิชาและคำอธิบายรายวิชา

เป็นการจัดทำรายวิชาที่มีความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ระหว่างประเด็น (Theme) ของรายวิชา สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรวิเคราะห์ห้มีโนทัศน์สำคัญ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่มาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

3.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรเชื่อมโยงมโนทัศน์สำคัญ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนเป้าหมายการจัดการเรียนรู้กับประเด็น (Theme) ของรายวิชา สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่กระชับ มีความเป็นเหตุเป็นผล สะท้อนถึงความสำคัญของการเรียนในรายวิชาดังกล่าว สิ่งที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้รับการพัฒนาในรายวิชานี้

3.4 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดชื่อรายวิชาที่สะท้อนจุดเน้นและเป้าหมายของรายวิชา

3.5 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันพิจารณาความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ของทุกรายวิชา

4. การสอบทานคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข

เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรจะสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำเอกสารหลักสูตรที่ได้จากกระบวนการข้างต้นเข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร

4.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรคัดกรองข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตร

4.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเอกสารหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ระยะที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ระยะที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ประกอบด้วย

1. **ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษา** มีหน้าที่ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา จำนวน 10 คน ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 2 คน โดยคุณสมบัติ คือ เป็นผู้อำนวยการของโรงเรียนบางกะปิ หรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือบุคคลที่ผู้อำนวยการมอบหมาย

1.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 8 คน โดยคุณสมบัติ คือ เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามคำสั่งของโรงเรียนบางกะปิ

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ มีหน้าที่ประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา จำนวน 25 คน ประกอบด้วย

2.1 ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 2 คน โดยคุณสมบัติ คือ เป็นผู้อำนวยการของโรงเรียนบางกะปิ หรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือบุคคลที่ผู้อำนวยการมอบหมาย และเป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

2.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 8 คน โดยคุณสมบัติ คือ เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามคำสั่งของโรงเรียนบางกะปิ และเป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

2.3 ผู้แทนครู จำนวน 8 คน โดยคุณสมบัติ คือ เป็นข้าราชการครู หรือครูอัตราจ้าง หรือพนักงานราชการของโรงเรียนบางกะปิที่ไม่ได้สังกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม

2.4 ผู้แทนของผู้ปกครองหรือชุมชน จำนวน 4 คน โดยมีคุณสมบัตินี้ ดังนี้

2.4.1 เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ หรือ คณะกรรมการสถานศึกษา หรือคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองของโรงเรียนบางกะปิ

2.4.2 ไม่ได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus group)

2.5 ผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 3 คน โดยมีคุณสมบัตินี้ คือ เป็นผู้ที่เคยศึกษาและสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนบางกะปิ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ระยะที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา มีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

1.2 กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของความเหมาะสมของหลักสูตร

1.3 สร้างแบบประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

1.4 ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของข้อคำถามในแบบประเมินผล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

1.5 ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามในแบบประเมินผล โดยผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา จำนวน 1 ท่าน ศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 1 ท่าน และครูโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 1 ท่าน

1.6 นำข้อคำถามในแบบประเมินที่มีผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มากกว่า 0.50 มาใช้ในแบบประเมิน (ภาคผนวก ค) และปรับปรุงข้อคำถามในข้อที่มีการเสนอแนะ

2. แบบประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

2.2 กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของความเป็นไปได้ของหลักสูตร

2.3 สร้างแบบประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ด้านความเป็นไปได้ของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

2.4 ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของข้อคำถามในแบบประเมินผล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

2.5 ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามในแบบประเมินผล โดยผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา จำนวน 1 ท่าน ศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 1 ท่าน และครูโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 1 ท่าน

2.6 นำข้อคำถามในแบบประเมินที่มีผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มากกว่า 0.50 มาใช้ในแบบประเมิน (ภาคผนวก ง) และปรับปรุงข้อคำถามในข้อที่มีการเสนอแนะ

ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ในขั้นการประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

1.1 ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาพิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรสังคมศึกษา
อิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาทำแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

1.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมิน

1.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล

2. การประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนบางกะปิพิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

2.2 ผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนบางกะปิทำแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

2.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมิน

2.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล

การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับการประเมินจากผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษา และผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิไปวิเคราะห์ผล โดยมีเกณฑ์การ
ประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ดังนี้

การประเมินผลความเหมาะสมของหลักสูตร

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลความเหมาะสมของหลักสูตรด้วยการหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่ได้
ได้รับการประเมินจากผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 10 คน ในแบบประเมินผลความ
เหมาะสมของหลักสูตร โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

2. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

3. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

4. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

5. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง หลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับจากการตอบแบบประเมินด้วยวิธีการ
วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธ์ (2551)

การประเมินผลความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลความเป็นไปได้ของหลักสูตรด้วยการหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่ได้รับ การประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 25 คน ในแบบประเมินผลความเป็นไปได้ของหลักสูตรโดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

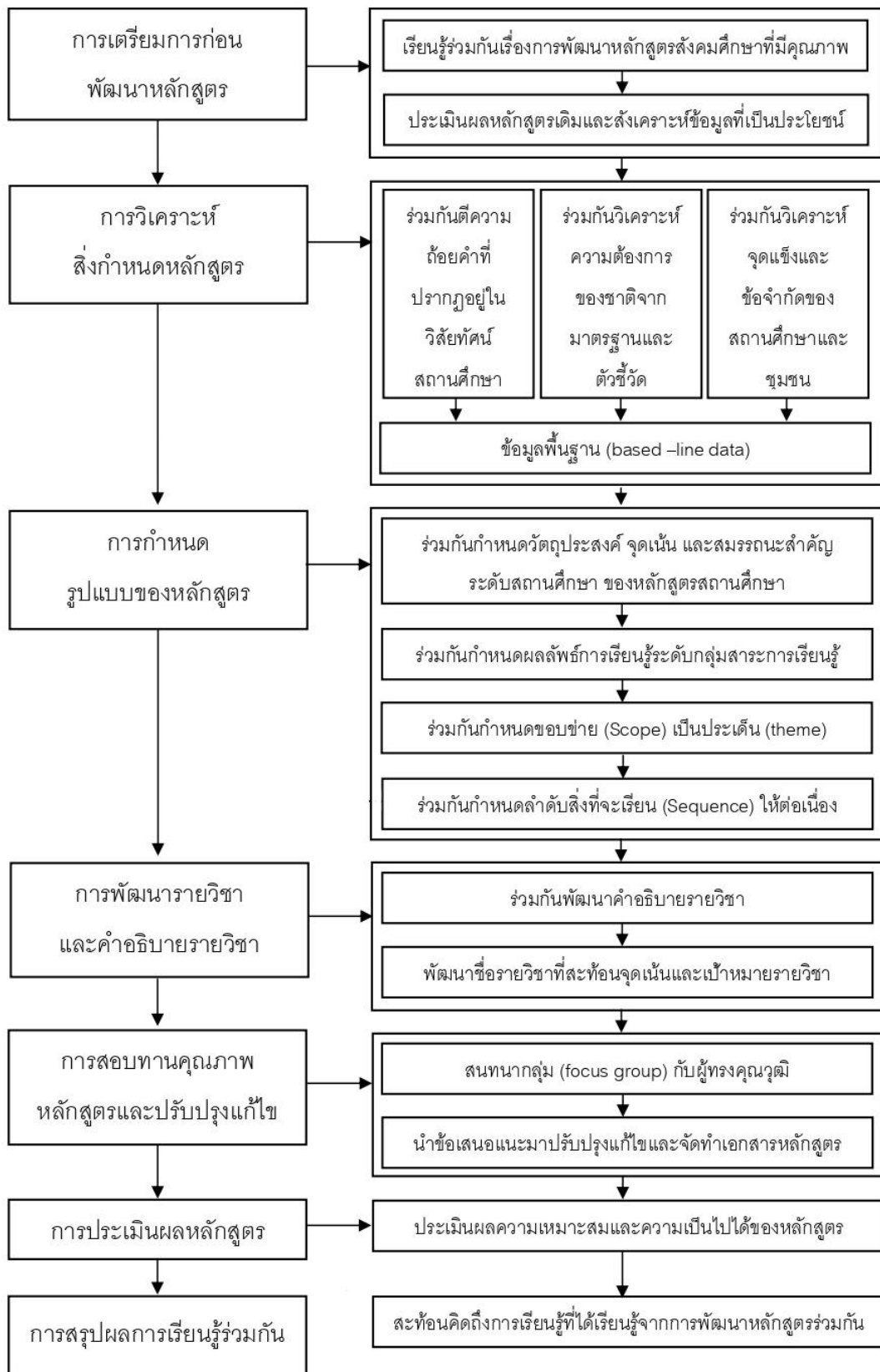
1. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด
2. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเป็นไปได้น้อย
3. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเป็นไปได้ปานกลาง
4. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง หลักสูตรมีความเป็นไปได้มาก
5. ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง หลักสูตรมีความเป็นไปได้มากที่สุด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่รับจากการตอบแบบประเมินด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธิ์ (2551)

ขั้นตอนการสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน

ในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษานั้น คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นผู้วิจัยร่วมภายใต้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนที่ผ่านมา หลังจากได้ผลการประเมินหลักสูตร ผู้วิจัยและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ของโรงเรียนบางกะปิทุกท่านเพื่อนำเสนอผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตรให้กับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรทุกท่าน
2. ผู้วิจัยและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตร
3. ผู้วิจัยให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ได้สะท้อนคิดถึงการเรียนรู้ที่ได้รับจากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันในครั้งนี้ ตลอดจนแนวคิดที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาต่อในอนาคต

ภาพประกอบ 2 ลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา มีผลการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการดำเนินงาน ตามความมุ่งหมายของการวิจัย 2 ประการ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา
2. ผลการประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ผลการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

ผลการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา สามารถนำเสนอตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีผลการดำเนินการ ดังนี้

ผลการเตรียมการก่อนพัฒนาหลักสูตร

ผู้วิจัยจึงดำเนินการประชุมนิเทศและสร้างการรับรู้ที่ตรงกันของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีผลการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร โดยชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรสังคมศึกษาที่ใช้จัดการศึกษาอยู่ ณ นั้นมีลักษณะของการอ้างอิงมาตรฐาน (standard-referenced) กล่าวคือ มีการกำหนดรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้โดยเรียงลำดับตามตัวชี้วัดแต่ละข้อ ในส่วนของเนื้อหาการเรียนรู้ที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้แกนกลางโดยไม่ได้คำนึงถึงการบูรณาการและบริบทของท้องถิ่นเท่าที่ควร เป็นผลให้การจัดการเรียนรู้จึงมุ่งเน้นไปที่ความรู้ความจำในศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ มากกว่าการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างประสบการณ์ที่เหมาะสมตามช่วงวัยและบริบทของผู้เรียนอันนำไปสู่การปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงเกิดปัญหาการสอนไม่ทันนักเรียนเป้าหมายในเรื่องที่ต้องเรียนรู้ และมีเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาท่องจำ ในส่วนของการกำหนดชื่อรายวิชานั้นมีการนำชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือชื่อสาระมาตั้งเป็นชื่อรายวิชาแล้วตามด้วยตัวเลขกำกับรายวิชาทำให้ไม่สะท้อนเนื้อหาที่จะเรียนรู้ และรายวิชาไม่มีจุดเน้นของการจัดการเรียนรู้ว่าจะพาผู้เรียนเรียนรู้เพื่อเป้าหมายใด ขณะที่คำอธิบายรายวิชาที่มีลักษณะยืดยาว นำสาระการเรียนรู้แกนกลางเขียนเรียงต่อกัน ขาดความยืดหยุ่นและการคำนึงถึงบริบทท้องถิ่น อีกทั้งยังไม่มี การนำจุดเน้นของสถานศึกษามาบูรณาการลงในการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ใช้ในการจัดการศึกษาอยู่ ณ นั้น จึงบั่นทอนคุณค่าและความมุ่งหมายในการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาตามความมุ่งหวังของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้สะท้อนถึงปัญหาที่พบเจอจากการจัดการศึกษา ภายใต้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฉบับ พ.ศ. 2565 ของโรงเรียนบางกะปิ ดังนี้

2.1 ประเด็นการเรียนรู้ที่ถูกกำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชาที่มีจำนวนมาก ทำให้เวลาจัดการเรียนการสอนเกิดความกังวลว่าจะไม่สามารถสอนได้ครอบคลุมทุกประเด็นที่ระบุไว้ การจัดการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นการบรรยายให้ความรู้ ทำให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน เกิดขึ้นไปน้อยครั้ง

2.2 นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนรู้ เนื่องจากเนื้อหาที่ถูกกำหนดให้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ นั้น หลายประเด็นไกลตัว ไม่สอดคล้องกับบริบทและความสนใจของนักเรียนในปัจจุบัน

2.3 การจัดขอบข่ายประเด็นการเรียนรู้ของรายวิชาต่าง ๆ มีความซ้ำซ้อนกัน เช่น รายวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีเนื้อหาเดียวกัน ทำให้ครูที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพิ่มเติมเนื้อหาที่ลุ่มลึกขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นไปในความรู้ความจำของศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ มากกว่าการได้เรียนรู้ในประเด็นที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

3. ผู้วิจัยนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการ เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาที่มีคุณภาพมาจัดทำเป็นเอกสารประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หัวข้อ “หลักคิดในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาให้มีคุณภาพ” จากนั้นนำเอกสารดังกล่าวให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการพัฒนาสูตร เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานในงานพัฒนาหลักสูตรที่ตรงกัน ก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร

ผลการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบตามขั้นตอนของระบบการร่างหลักสูตร ตามแนวคิดของ มารุต พัฒผล (2562) ซึ่งมีผลการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (based-line data) ในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาหลักสูตร ปรากฏผลดังนี้

1.1 จากการศึกษาที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันตีความถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษาจึงลงข้อสรุปพร้อมกันว่าจุดเน้นของสถานศึกษาที่เป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ประกอบด้วย

1.1.1 การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงบริบทของโลกที่มีความเป็นพลวัต

1.1.2 การพัฒนาหลักสูตรต้องนำแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและโดยรอบสถานศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1.1.3 การพัฒนาหลักสูตรต้องบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาเข้ากับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

1.1.4 การพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยชุมชนและบริบทของพื้นที่โดยรอบสถานศึกษาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้

1.1.5 การพัฒนาหลักสูตรต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานสากล กล่าวคือ มีผลการทดสอบระดับชาติตามมาตรฐาน ส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

1.1.6 การพัฒนาหลักสูตรต้องมุ่งเน้นทั้งการสร้างองค์ความรู้ และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

1.1.7 การพัฒนาหลักสูตรต้องส่งเสริมการนำเทคโนโลยีการศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้

1.1.8 การพัฒนาหลักสูตรต้องมุ่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกศตวรรษที่ 21 ให้กับนักเรียน

1.1.9 การพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยหลักคิดจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1.2 จากการศึกษาที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการของชาติจากการตีความมาตรฐานและตัวชี้วัดของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ลงข้อสรุปพร้อมกันว่าความต้องการของชาติที่เป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ประกอบด้วย

1.2.1 หลักสูตรต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม จริยธรรม ตระหนัก และยอมรับในความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

1.2.2 หลักสูตรต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีค่านิยมประชาธิปไตย ปฏิบัติตามกฎหมาย และมีสำนึกความเป็นพลโลก

1.2.3 หลักสูตรต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบในการ ตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน

1.2.4 หลักสูตรต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ธำรงความเป็นไทยโดยไม่ ลดทอนคุณค่าของชนชาติอื่น

1.2.5 หลักสูตรต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ ของมนุษย์กับระบบธรรมชาติ มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืน

1.3 จากการที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็งและ ข้อจำกัดของสถานศึกษาและชุมชนได้ลงข้อสรุปร่วมกันว่า บริบทของสถานศึกษาและชุมชนเอื้อให้ สามารถพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาให้เป็นไปตามถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษาและ ความคาดหวังของชาติตามที่ปรากฏในมาตรฐานและตัวชี้วัดได้

2. การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร คณะกรรมการพัฒนาสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) ที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาร่วมกันกำหนดรูปแบบของหลักสูตร ซึ่งผลการกำหนดรูปแบบของหลักสูตร มีดังนี้

2.1 คณะกรรมการพัฒนาสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) มาร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ ดังนี้

2.1.1 เพื่อให้ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม ใช้ เทคโนโลยีสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และดำรงชีพอย่างมีความสุขใน ศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.2 เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นครูมืออาชีพ

2.1.3 เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล

2.1.4 เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เหมาะสม สวยงาม ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

2.2 คณะกรรมการพัฒนาสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) มาร่วมกันกำหนดจุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา (Curriculum Focus) ดังนี้

2.2.1 **เป็นเลิศทางวิชาการ** คือ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบระดับชาติไม่น้อยกว่าค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา และมีศักยภาพในการแข่งขันทางวิชาการทั้งในระดับสหวิทยาเขต เขตพื้นที่การศึกษา ภูมิภาค และระดับชาติ

2.2.2 **เป็นเลิศในการทำงาน** คือ นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้สู่การลงมือปฏิบัติในบริบทที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความพอเพียงและความยั่งยืน สามารถสื่อสารบนความเข้าใจ ความเคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่างเพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 **เป็นเลิศในการจัดการตนเอง** คือ นักเรียนรักและเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิต ปรับตัวอย่างรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

2.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) มาร่วมกันกำหนดสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา (School Competency) และมีการเลือกใช้คำในทางภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับอักษรสำคัญในชื่อภาษาอังกฤษของโรงเรียนบางกะปิ ได้แก่ อักษร B K P ทำให้มีการกำหนดสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา ดังนี้

2.3.1 **B : Beyond Thinking** สมรรถนะการคิดขั้นสูงสู่การสร้างสรรค นวัตกรรม

2.3.2 **K : Kind Communication** สมรรถนะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

2.3.3 **P : Personal Growth** สมรรถนะการพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามศักยภาพ อย่างมีความสุข

2.4 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) มาร่วมกันกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (Learning Outcome) แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

ตาราง 1 ตารางแสดงผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(Learning Outcome)

สมรรถนะระดับ สถานศึกษา	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
B : Beyond Thinking สมรรถนะการคิดขั้นสูงสู่ การสร้างสรรคณ์นวัตกรรม	เป็นนวัตกรรมที่สามารถสร้างสรรค์ ชิ้นงานที่เป็นประโยชน์และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่าง มีความรับผิดชอบ ทั้งยัง คำนึงถึงความพอเพียงและ ความยั่งยืน	เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่าง มีวิจรรย์ญาณ ผลิตผลงาน อย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืน
K : Kind Communication สมรรถนะการสื่อสารเพื่อ สร้างความเข้าใจอันดีและ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง สร้างสรรค์	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง สร้างสรรค์ สุจริตใจ ทั้งในฐานะ ผู้นำและผู้ตาม	ประสานความร่วมมือ และ สามารถสื่อสารเพื่อสร้างแรง บันดาลใจให้กับผู้อื่น เพื่อความ เข้าใจอันดี และการทำงาน ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
P : Personal Growth สมรรถนะการพัฒนาตนเอง สู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ตามศักยภาพ อย่างมี ความสุข	เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ อย่างรู้เท่าทันใน สภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนิน ชีวิตอย่างเหมาะสม โดยอยู่ ภายใต้กรอบของคุณธรรม จริยธรรม และกฎเกณฑ์ของการ อยู่ร่วมกันในสังคม	สามารถชี้นำ จัดการตนเอง เพื่อ เพิ่มพูนศักยภาพของตนให้ ประสบความสำเร็จในการศึกษา ทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

2.5 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) ร่วมกันกำหนดประเด็น (Theme) ขอบข่าย (Scope) การกำหนดลำดับสิ่งที่จะเรียน (Sequence) ให้มีความต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแบ่งเป็น 3 หลักสูตรย่อย ได้แก่ หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรประวัติศาสตร์ และหลักสูตรศาสนา สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น 2 หลักสูตรย่อย ได้แก่ หลักสูตรสังคมศึกษา และหลักสูตรประวัติศาสตร์

2.5.1 **หลักสูตรสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น** ดำเนินการจัดการศึกษาตลอด 3 ปีการศึกษา 6 ภาคเรียน แบ่งเป็นภาคเรียนละ 1.0 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 6.0 หน่วยกิต โดยในภาคเรียนที่ 1 ของทุกปีการศึกษาจะมุ่งเน้นจัดการศึกษาในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สำหรับในภาคเรียนที่ 2 ของทุกปีการศึกษาจะมุ่งเน้นจัดการศึกษาในสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ซึ่งมีการกำหนดประเด็น (Theme) ในแต่ละภาคเรียน ดังนี้

ตาราง 2 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระดับ	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.1	ความปลอดภัย และ การรู้เท่าทัน	ความอยู่รอด และ ความปลอดภัย
ม.2	ความพอเพียง และ ความรับผิดชอบ	คุณภาพชีวิต
ม.3	การพึ่งพา และ การมีส่วนร่วม	ความร่วมมือ และ ความยั่งยืน

2.5.2 **หลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น** ดำเนินการจัดการศึกษาตลอด 3 ปีการศึกษา 6 ภาคเรียน แบ่งเป็นภาคเรียนละ 0.5 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 3.0 หน่วยกิต โดยจะมุ่งเน้นจัดการศึกษาในสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ของทุกปีการศึกษาจะมุ่งเน้นที่ประวัติศาสตร์ชาติไทย สำหรับในภาคเรียนที่ 2 ของทุกปีการศึกษาจะมุ่งเน้นที่ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของโลก ซึ่งมีการกำหนดประเด็น (Theme) ในแต่ละภาคเรียน ดังนี้

ตาราง 3 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระดับ	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.1	นัยสำคัญทางประวัติศาสตร์	ความเข้าใจและอคติทางประวัติศาสตร์
ม.2	สาเหตุและผลที่ตามมา	ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง
ม.3	พลวัตและความท้าทาย	ความขัดแย้งและการพัฒนา

2.5.3 **หลักสูตรศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น** ดำเนินการจัดการศึกษาตลอด 3 ปีการศึกษา 6 ภาคเรียน แบ่งเป็นภาคเรียนละ 0.5 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 3.0 หน่วยกิต โดยจะมุ่งเน้นจัดการศึกษาในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งมีการกำหนดประเด็น (Theme) ในแต่ละภาคเรียน ดังนี้

ตาราง 4 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระดับ	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.1	สุจริตใจ	แบบอย่างที่น่ายกย่อง
ม.2	ศรัทธาและปัญญา	ตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม
ม.3	สมดุลของชีวิต	ที่พึงพิง

2.5.4 หลักสูตรสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินการจัดการศึกษาตลอด 3 ปีการศึกษา 6 ภาคเรียน แบ่งเป็นภาคเรียนละ 1.0 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 6.0 หน่วยกิต โดยจะมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในศาสตร์เฉพาะทาง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 คือ สังคมวิทยาและกฎหมาย ภาคเรียนที่ 2 คือ การเมืองการปกครอง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 คือ ภูมิศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 คือ เศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 คือ ศาสนาและปรัชญา ภาคเรียนที่ 2 คือ ประเด็นทางสังคมระดับโลก ซึ่งมีการกำหนดประเด็น (Theme) ในแต่ละภาคเรียน ดังนี้

ตาราง 5 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระดับ	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.4	อัตลักษณ์ ความหลายหลาย และความเป็นธรรมทางสังคม	ความตระหนัก การมีส่วนร่วม และการลงมือปฏิบัติ
ม.5	ปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพากัน	การตัดสินใจอย่างยั่งยืน
ม.6	การพัฒนาจิตใจและศีลธรรม	ความท้าทายและการสร้าง การเปลี่ยนแปลงในสังคม

2.5.5 หลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินการจัดการศึกษาใน 2 ปีการศึกษา 4 ภาคเรียน คือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 แบ่งเป็นภาคเรียนละ 0.5 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้น 2.0 หน่วยกิต โดยจะมุ่งเน้นจัดการศึกษาในสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ที่จะบูรณาการให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างพัฒนาการของโลกกับพัฒนาการของชนชาติไทย ซึ่งมีการกำหนดประเด็น (Theme) ในแต่ละภาคเรียน ดังนี้

ตาราง 6 ประเด็น (Theme) ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระดับ	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.4	การสร้างสรรค์อารยธรรมมนุษย์	การสร้างปฏิสัมพันธ์ในโลก
ม.5	แนวคิดและการเปลี่ยนแปลงทางความคิด	พลวัตความขัดแย้งและ การประสานความร่วมมือ

3. การสร้างรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์หาคำสำคัญ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่มาตรฐานและตัวชี้วัดต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน นำมาเชื่อมโยงกับประเด็น (Theme) ของรายวิชา สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นคำอธิบายรายวิชาที่กระชับ มีความเป็นเหตุเป็นผล สะท้อนถึงความสำคัญของการเรียนในรายวิชาดังกล่าว สิ่งที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้รับการพัฒนาในรายวิชานี้ จากนั้นกำหนดชื่อรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดเน้นและเป้าหมายของรายวิชา ปราบกฏผลดังตัวอย่างต่อไปนี้

รหัสวิชา ส21104

ชื่อวิชา สังคมศึกษา: อยู่ร่วมกับธรรมชาติ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 40 ชั่วโมง จำนวน 1.0 หน่วยกิต

เราอาศัยอยู่ในทวีปเอเชีย และทวีปเอเชียเนี่ยก็เป็นพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับเรา รายวิชานี้ นักเรียนจะได้ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและ การดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของทวีปเอเชียและ เอเชียเนี่ย วิธีการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของพื้นที่เหล่านี้ เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศของเรา สู้การดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบต่อสภาวะ ธรรมชาติและสังคม

รหัสวิชา ส22102 **ชื่อวิชา** ประวัติศาสตร์: ความเจริญและความเสื่อม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง จำนวน 0.5 หน่วยกิต

เกือบครึ่งศตวรรษในสมัยอยุธยาและธนบุรีได้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทเรียนให้กับประเทศไทยและสังคมไทยในเวลาต่อมา รายวิชานี้ นักเรียนจะได้ฝึกการทำงานแบบนักประวัติศาสตร์ผ่านการประเมินความน่าเชื่อถือและตีความหลักฐาน วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเจริญและความเสื่อมตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงธนบุรี ตลอดจนอิทธิพลของภูมิปัญญาในสมัยนั้นที่ส่งผลต่อบัจจุบัน นักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติงาน นำบทเรียนในอดีตมาวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแล้วนำเสนอแนวทางออกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีหลักการ

รหัสวิชา ส23103 **ชื่อวิชา** ศาสนากับการสร้างสมดุลชีวิต
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง จำนวน 0.5 หน่วยกิต

การจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และประสบความสำเร็จ จะต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปอย่างสมดุล รายวิชานี้มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนสามารถนำองค์ประกอบต่าง ๆ ของศาสนา มาสร้างสมดุลของชีวิตที่เหมาะสมและเป็นศาสนิกชนที่ดี นำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จทั้งในทางโลกและทางธรรม นักเรียนจะได้ฝึกวางแผนการพัฒนาตนเอง และขยายผลสู่ผู้อื่น และสังคม เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งใจอย่างมีความสุข

รหัสวิชา ส31103 **ชื่อวิชา** การเมืองการปกครองไทย
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 40 ชั่วโมง จำนวน 1.0 หน่วยกิต

การเมืองการปกครองมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย พลเมืองจะต้องมีความตระหนัก มีส่วนร่วม และแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย รายวิชานี้ นักเรียนจะได้ใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ศึกษารูปแบบการปกครองของไทยตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ วิเคราะห์อิทธิพลของระบบการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ศึกษาพลวัตของสถานการณ์การเมืองในประเทศ และต่างประเทศ แสดงภาวะผู้นำในการนำเสนอทางออกของปัญหาอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และสร้างสรรค์ ภายใต้กลไกของรัฐ และการประสานประโยชน์ และความร่วมมือกันระหว่างคนในชาติ และระหว่างประเทศ

4. การสอบถามคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยได้นำเอกสารหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาจากคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสอบถามคุณภาพด้านความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร สังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา 2 ท่าน ผู้มีประสบการณ์ในงานพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา 1 ท่าน ผู้บริหารสถานศึกษา 1 ท่าน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบางกะปิ 1 ท่าน และตัวแทนผู้ปกครองหรือชุมชน 1 ท่าน ซึ่งสามารถสรุปข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิออกมาเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

4.1 ความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา วัตถุประสงค์ของหลักสูตร จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าหากมีการนำถ้อยคำสำคัญที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษาไประบุเพิ่มเติมไว้ในผลลัพธ์การเรียนรู้ข้อต่าง ๆ จะทำให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ผู้วิจัยพิจารณาแล้วว่าการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาในลักษณะอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา (school vision-based) หากไปมุ่งเน้นหรือตั้งใจในการนำถ้อยคำมาใส่โดยตรงก็จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้มีลักษณะอ้างอิงวิสัยทัศน์ (school vision-referenced) ซึ่งจะคลาดเคลื่อนไปจากความมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตร แต่ไม่ละเลยในข้อคิดเห็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบและทบทวนผลลัพธ์การเรียนรู้อีกครั้งให้มีความครอบคลุมเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนตามที่ปรากฏในวิสัยทัศน์สถานศึกษา ซึ่งการทำในลักษณะนี้เป็นกรสร้างเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ของหลักสูตรโดยการมองแบบองค์รวม (Holistic)

4.2 ความเหมาะสมของผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่ามีความเหมาะสมกับช่วงวัย บริบทของนักเรียนโรงเรียนบางกะปิ และบริบทของสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่าผลลัพธ์การเรียนรู้ในบางข้อต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่ครอบคลุมหลายมิติ การออกแบบและพัฒนารายวิชาจึงต้องพิจารณาให้มีความครอบคลุมและลำดับรายวิชาอย่างเหมาะสม

4.3 ความเหมาะสมของการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร การกำหนดชื่อรายวิชา และการลำดับรายวิชา ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าโดยส่วนใหญ่มีความเหมาะสม โครงสร้างหลักสูตรมีการกำหนดได้ครบถ้วนและครอบคลุม ชื่อรายวิชาโดยส่วน

ใหญ่มีความเหมาะสม สื่อสารให้ผู้อ่านทราบได้ถึงจุดเน้นและเป้าหมายของรายวิชานั้น ๆ แต่ยังมีบางรายวิชาที่ชื่อวิชายังสื่อสารได้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร เช่น วิชาสังคมศึกษา: ชีวิตที่ปลอดภัย ที่อาจทำให้ผู้ที่อ่านเข้าใจว่ารายวิชานี้มุ่งเน้นไปที่ประเด็นสุขภาพะ ผู้วิจัยจึงพิจารณาปรับเปลี่ยนชื่อรายวิชาเป็น วิชาสังคมศึกษา: รู้เท่าทันโลก เป็นต้น ในส่วนของการลำดับรายวิชานั้น มีการลำดับอย่างต่อเนื่องกัน และสะท้อนให้เห็นผ่านชื่อรายวิชาที่มีการเรียงลำดับอย่างเหมาะสม

4.4 ความสอดคล้องของตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลาง ผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ชื่อรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าโดยส่วนใหญ่มีความเหมาะสม แต่ยังมีบางรายวิชาที่มีการกำหนดตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลาง และเขียนคำอธิบายรายวิชา ที่สะท้อนถึงการบูรณาการ แต่ชื่อรายวิชายังไม่สะท้อนการบูรณาการตามที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา เช่น ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาสังคมศึกษา: พลเมืองกับความรับผิดชอบ ที่มีการบูรณาการสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ แต่ชื่อรายวิชาสื่อสารเพียงสาระที่ 2 เท่านั้น จึงปรับชื่อรายวิชาเป็น วิชาสังคมศึกษา: รับผิดชอบต่อและพอเพียง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาการเมืองการปกครองไทย แม้จะมุ่งเน้นไปที่สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม แต่มีการบูรณาการสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ไปในรายวิชานี้ด้วย จึงมีการปรับชื่อรายวิชาเป็น วิชาการปกครองและธรรมาภิบาล

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยคัดกรองข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตรตามที่ได้นำเสนอไปข้างต้นเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการจัดทำเอกสารหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาฉบับสมบูรณ์

ผลการประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา สามารถนำเสนอใน 3 ประเด็น ประกอบด้วย การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร การประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร และการสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีผลการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นจากผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 2 คน และคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 8 คน ถึงความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ผลปรากฏดังนี้

ตาราง 7 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

ที่	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	สรุปผล
1	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาผู้เรียน	4.70	0.48	เหมาะสมมากที่สุด
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาผู้เรียนในบริบทของสังคมปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต	4.60	0.69	เหมาะสมมากที่สุด
3	จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนบางกะปิและท้องถิ่น	4.60	0.52	เหมาะสมมากที่สุด
4	จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต	4.60	0.52	เหมาะสมมากที่สุด
5	สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนบางกะปิและท้องถิ่น	4.60	0.52	เหมาะสมมากที่สุด
6	สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต	4.50	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
7	โครงสร้างหลักสูตรมีการเรียงลำดับรายวิชาที่เรียน ซึ่งช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้	4.60	0.52	เหมาะสมมากที่สุด
8	ชื่อรายวิชาสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจถึงจุดเน้นและเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ	4.50	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
9	คำอธิบายรายวิชากระชับ และสามารถสื่อสารถึงภาพรวมของการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ	4.50	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
10	คำอธิบายรายวิชาสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านรับรู้ถึงเป้าหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน	4.60	0.52	เหมาะสมมากที่สุด

ที่	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	สรุปผล
11	คำอธิบายในรายวิชาต่าง ๆ เหมาะสมและสัมพันธ์กับบริบทในชีวิตและช่วงวัยของผู้เรียน	4.50	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
12	ภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนบางกะปิและท้องถิ่น	4.50	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
13	ภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต	4.40	0.52	เหมาะสมมาก
ความเหมาะสมภาพรวม		4.55	0.28	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์ภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.28) โดยประเด็นที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงสุด คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาผู้เรียน ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.48) ขณะที่ประเด็นซึ่งมีผลการประเมินเฉลี่ยน้อยสุด คือ ภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.52)

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษาจากการตอบแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร พบประเด็นที่มีการเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา และสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษามีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน แต่มุ่งความสำคัญไปที่ความสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนบางกะปิและท้องถิ่นมากกว่าความสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบันและทิศทางการพัฒนาในอนาคต

2. คำอธิบายรายวิชามีการเรียบเรียงอย่างกระชับ แต่สามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้ถึงภาพรวมของรายวิชา แตกต่างจากรูปแบบที่เคยดำเนินการกันอยู่ปกติที่เน้นพรรณนารายละเอียดและเนื้อหาความรู้จำนวนมาก

3. หลักสูตรมีความน่าสนใจและสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่ยังมีบางรายวิชาที่ยังไม่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาในอนาคตเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะตัวชี้วัดจำนวนหนึ่ง ยังไม่ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป

การประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียน บางกะปิ จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 2 คน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 8 คน ผู้แทนครู จำนวน 8 คน ผู้แทนผู้ปกครองหรือชุมชน จำนวน 4 คน และผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 3 คน ถึงความเป็นไปได้ของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ผลปรากฏดังนี้

ตาราง 8 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ที่	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	สรุปผล
ด้านการนำหลักสูตรไปใช้				
1	ครูผู้สอนรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนบางกะปิสามารถจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรนี้ได้	4.64	0.49	เป็นไปได้มากที่สุด
2	หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ สามารถร่วมบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา	3.96	0.73	เป็นไปได้มาก
3	หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน	4.08	0.70	เป็นไปได้มาก
4	นักเรียนมีโอกาสได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้านตามที่มีการกำหนดไว้ในหลักสูตร	4.40	0.58	เป็นไปได้มาก
	ความเป็นไปได้ด้านการนำหลักสูตรไปใช้	4.27	0.46	เป็นไปได้มาก
ด้านสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ (จบชั้น ม.3)				
5	หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเป็นนวัตกรรมที่สร้างชิ้นงานอันเป็นประโยชน์และแก้ไขปัญหาในสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ พอเพียงและยั่งยืน	4.28	0.54	เป็นไปได้มาก

ที่	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	สรุปผล
6	หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานกับผู้อื่นได้ ทั้งฐานะผู้นำและผู้ตาม	4.52	0.59	เป็นไปได้มากที่สุด
7	หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี ใฝ่เรียนรู้ เท้าทันการเปลี่ยนแปลง ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ภายใต้กรอบของศีลธรรมและกฎหมาย	4.56	0.58	เป็นไปได้มากที่สุด
	ความเป็นไปได้ด้านด้านสัมฤทธิผลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ	4.45	0.52	เป็นไปได้มาก
ด้านสัมฤทธิผลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นพื้นฐาน (จบชั้น ม.6)				
8	หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีวิจรรณญาณ ผลิตผลงานอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน	4.00	0.50	เป็นไปได้มาก
9	หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนสามารถประสานความร่วมมือ และสื่อสารเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น เพื่อความเข้าใจอันดีในการทำงาน	4.40	0.58	เป็นไปได้มาก
10	หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนสามารถชี้นำและจัดการตนเอง ให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา ทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและสังคมโลก	4.52	0.51	เป็นไปได้มากที่สุด
	ความเป็นไปได้ด้านด้านสัมฤทธิผลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นพื้นฐาน	4.31	0.44	เป็นไปได้มาก
	ความเป็นไปได้ภาพรวม	4.34	0.40	เป็นไปได้มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตรสังคมศึกษาเชิงวิสัยทัศน์ภาพรวมอยู่ในระดับเป็นไปได้มาก ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.40) โดยประเด็นที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูผู้สอนรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม ของโรงเรียนบางกะปิ สามารถจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรนี้ได้ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.49) ขณะที่ประเด็นซึ่งมีผลการประเมินเฉลี่ยน้อยสุด คือ หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ สามารถมาร่วมบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.73)

ผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นเพิ่มเติมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิจากการตอบแบบประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร ตามประเด็น ดังนี้

1. ด้านการสนับสนุนเพิ่มเติมของสถานศึกษาเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนภายใต้หลักสูตรนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิได้มีการนำเสนอความคิดเห็นในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1.1 สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับโอกาสศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ตลอดจนปราชญ์ชาวบ้านให้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักเรียน

1.2 สถานศึกษาควรมีการจัดอบรม หรือถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบทของนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ให้กับคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนบางกะปิ เพื่อให้มีการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการบูรณาการและวางแผนร่วมกันของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.3 สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในรายวิชาต่าง ๆ

1.4 สถานศึกษาควรมีการจัดระบบสารสนเทศผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคลเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษา ตลอดจนมีการปรับพื้นฐานความรู้ และสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่คาดว่าจะมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ไม่เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

2. ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนภายใต้หลักสูตรนี้เกิดประสิทธิภาพ

สูงสุด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิได้มีการนำเสนอความคิดเห็นในมิติต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ เน้นการลงมือปฏิบัติ ตลอดจนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.2 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้สึกทึ่งใจ ปลอดภัย มีโอกาสในการแสดงศักยภาพของตน ตลอดจนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนมีแนวทางการวัดและประเมินผลที่ปราศจากอคติ ไม่ตัดสินหรือตีตรานักเรียนที่มีความคิดเห็นแตกต่าง

2.3 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรออกแบบการจัดการเรียนรู้และกำหนดภาระงานที่บูรณาการระหว่างรายวิชาต่าง ๆ ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมทุกมิติและลดภาระงานของนักเรียน

2.4 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรกำหนดภาระงานที่สอดคล้องกับบริบทในชีวิตประจำวันของนักเรียน มีความท้าทาย แต่ไม่เกินกว่าศักยภาพที่นักเรียนจะสามารถปฏิบัติได้ ตลอดจนมีการนำบริบทของสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นส่วนหนึ่งของภาระงาน

2.5 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรออกแบบการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ที่หลากหลาย และคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน

2.6 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ให้ข้อมูลสะท้อนกลับและมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้และการกำหนดภาระงานที่สอดคล้องกับศักยภาพของนักเรียน แต่ยังคงส่งเสริมให้นักเรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน

ภายหลังจากได้ผลการประเมินหลักสูตร ผู้วิจัยและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้สรุปผลการเรียนรู้ร่วมกันใน 2 มิติ ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักสูตร โดยสามารถสรุปประเด็นที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันแลกเปลี่ยนได้ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร เห็นพ้องต้องกันว่า การที่มีการนำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษามาใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรส่งผลให้ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นที่กล่าวถึงความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนบางกะปิ และท้องถิ่นที่มีผลการประเมินในระดับเหมาะสมมากที่สุดทุกข้อ

1.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร มีความคิดเห็นว่าการที่ผลการประเมินความเป็นไปได้ของการพัฒนาหลักสูตร ประเด็น “หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ สามารถมาร่วมบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา” มีผลการประเมินเฉลี่ยน้อยสุดนั้น ไม่ใช่เพราะหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะเลยที่จะส่งเสริมการบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ แต่การเขียนคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรฉบับนี้ที่เขียนให้กระชับ สื่อสารถึงภาพรวมของการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้ประเมินอาจยังไม่พบเห็นประเด็นบูรณาการได้ชัดเจน ดังนั้น ในการพัฒนาโครงสร้างรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ต้องการมีการระบุให้เห็นชัดเจนขึ้น

1.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร เล็งเห็นว่าผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในบางประเด็นมีผลการประเมินความเป็นไปได้อยู่ในระดับเป็นไปได้อีกมาก ไม่ใช่เป็นไปได้อีกมากที่สุดนั้น ถือเป็นข้อมูลสำคัญที่ครูผู้สอนในแต่ละรายวิชาจะนำข้อมูลส่วนนี้ไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนสามารถเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรให้ได้

2. การสะท้อนคิดถึงการเรียนรู้ที่ได้รับจากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน ตลอดจนแนวคิดที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยสามารถสรุปประเด็นที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสะท้อนคิดได้ ดังนี้

2.1 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร สะท้อนคิดว่าการได้พัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ทำให้ได้เข้าใจถึงหลักคิด เทคนิควิธี ของการพัฒนาหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน ตลอดจนแนวทางการพัฒนารายวิชาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และมีความหมายต่อการเรียนรู้

2.2 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร สะท้อนคิดว่าการกำหนดประเด็น (theme) ในรายวิชาต่าง ๆ ช่วยให้ผู้สามารถนำตัวชี้วัดต่าง ๆ มาร้อยเรียงให้การดำเนินการและการลำดับการเรียนรู้มีความน่าสนใจ แปลกใหม่ สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน กระชับ ขณะเดียวกันก็ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในมาตรฐานและตัวชี้วัด ซึ่งแนวคิดแบบนี้จะนำไปปรับใช้ต่อไปในการออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ต่อไป

2.3 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร สะท้อนคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้เรียนและผู้สอน หากมีการสร้างการร่วมมือ โดยให้กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ดำเนินการในลักษณะเดียวจะส่งผลให้การออกแบบการเรียนรู้และการมอบหมายภาระงานเกิดการบูรณาการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร สะท้อนคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ทำให้ได้ร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดต่าง ๆ กับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งส่งผลดีทั้งในเชิงของความสัมพันธ์ที่ดี ในองค์กรที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน ตลอดจนเป็นการพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรของครูทุกท่านในกลุ่มสาระ อย่างไรก็ตาม ผู้หน้าที่ดำเนินการออกแบบกระบวนการและกำหนดแนวทางการทำงานก็มีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้การดำเนินการในภาพรวมทั้งหมดออกมาประสบความสำเร็จ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา และประเมินหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ซึ่งภายหลังจากได้ผลการดำเนินการวิจัยแล้ว สามารถสรุปผลการดำเนินการได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา สามารถสรุปผลการดำเนินการวิจัย โดยนำเสนอตามประเด็นได้ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน (Standards-Based Education) ที่สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) นั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถนำวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาซึ่งเป็นการตกผลึกของความปรารถนา ความมุ่งหวัง ค่านิยม และความเชื่อของโรงเรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา ประเทศชาติ ตลอดจนเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษามาใช้เป็นจุดเน้นในการพัฒนาหลักสูตรได้ โดยเริ่มจากการตีความถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษา วิเคราะห์ความต้องการของชาติจากมาตรฐานและตัวชี้วัด และวิเคราะห์จุดแข็งและข้อจำกัดของสถานศึกษาและชุมชน จากนั้นจัดระเบียบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลดังกล่าวมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) ในการกำหนดรูปแบบหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ท้องถิ่น บริบทของสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต จากการวิจัยผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) ปรากฏว่า จุดเน้นของสถานศึกษาที่เป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย การคำนึงถึงบริบทของโลกที่มีความเป็นพลวัต มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานสากล มุ่งเน้นทั้งการสร้างองค์ความรู้ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน นำเทคโนโลยีการศึกษามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกศตวรรษที่ 21 ให้กับนักเรียน และอาศัยหลักคิดจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความต้องการของชาติจาก

การตีความมาตรฐานและตัวชี้วัดของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมประชาธิปไตย ปฏิบัติตามกฎหมาย มีสำนึกความเป็นพลโลก มีความรับผิดชอบในการตัดสินใจ ำรงความเป็นไทยโดยไม่ลดทอนคุณค่าของชนชาติอื่น ตลอดจนตระหนักถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับระบบธรรมชาติ

1.2 การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) มาใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา จุดเน้นของหลักสูตร และสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา โดยข้อพึงระวังคือต้องพิจารณาข้อมูลพื้นฐานในลักษณะขององค์รวมมากกว่าการพิจารณาในลักษณะอ้างอิงและตีความทุกถ้อยคำขณะเดียวกันต้องกำหนดให้สอดคล้อง สัมพันธ์กัน และครอบคลุมทุกประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นที่ 1 ซึ่งผลการวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม ใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และดำรงชีพอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นเลิศในการทำงาน เป็นเลิศในการจัดการตนเอง ผ่านการกำหนดสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษาที่พ้องกับอักษรภาษาอังกฤษ B K P ซึ่งสื่อถึงโรงเรียนบางกะปิ ประกอบด้วย B : Beyond Thinking สมรรถนะการคิดขั้นสูงสู่การสร้างนวัตกรรม K : Kind Communication สมรรถนะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และ P : Personal Growth สมรรถนะการพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามศักยภาพ อย่างมีความสุข จากนั้นจะมีการนำสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษามาใช้ในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ให้ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะพิจารณาถึงธรรมชาติของรายวิชาสังคมศึกษาว่าจะสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีบุคลิกลักษณะอย่างไรที่สอดคล้องกับสมรรถนะข้อนั้น ๆ ขณะเดียวกันเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยได้กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีบุคลิกลักษณะเป็นนวัตกรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อย่างรู้เท่าทัน ขณะที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้กำหนดให้มีบุคลิกลักษณะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นนักประสานความร่วมมือ และเป็นผู้นำการจัดการตนเอง

หลังจากนั้นจึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร และประเด็น (theme) ของรายวิชาต่าง ๆ โดยในการกำหนดประเด็น (theme) ในรายวิชาต่าง ๆ นั้น ต้องไม่ใช่หัวข้อเนื้อหา (topic) มากำหนดเป็นประเด็น (theme) แต่ต้องใช้มโนทัศน์ (concept) ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติของรายวิชา

เหมาะสมกับบริบทและช่วงวัยของนักเรียน ตลอดจนเป็นแก่นที่สามารถนำประเด็นที่นักเรียนต้องเรียนรู้มาร้อยเรียงได้อย่างน่าสนใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมาใช้ในการกำหนดเป็นประเด็น (theme) ของรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยได้กำหนดประเด็น (theme) โดยอาศัยมโนทัศน์สำคัญ (concept) ตามสาระที่จะจัดสอนในรายวิชานั้น ๆ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีการจัดรายวิชาที่เรียนร่วมกันระหว่างสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กับสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ การกำหนดประเด็น (theme) จะอาศัยมโนทัศน์ร่วมที่สัมพันธ์กับทั้ง 2 สาระ ขณะที่สาระอื่น ๆ มีการจัดรายวิชาเฉพาะก็จะอาศัยมโนทัศน์ที่สำคัญของศาสตร์นั้น ๆ โดยเน้นไปที่ประเด็นที่อิงกับทักษะ (skill-based theme) กับประเด็นที่อิงกับการดำเนินชีวิต (life-based theme) ขณะที่การกำหนดประเด็น (theme) ของรายวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะต้องอาศัยมโนทัศน์ที่สะท้อนถึงแก่นสำคัญของศาสตร์เฉพาะทางมากขึ้น จึงกำหนดประเด็นที่อิงกับความรู้ (knowledge-based theme) จากนั้นในการลำดับสิ่งที่เรียน ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของประเด็น (theme) ในรายวิชาที่จัดสอนในระดับชั้นเดียวกัน ตลอดจนความต่อเนื่องในการเรียนรู้ของรายวิชาที่จัดสอนในแต่ละระดับชั้น

1.3 การสร้างรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา ผู้พัฒนาหลักสูตรวิเคราะห์มโนทัศน์สำคัญ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่มาตรฐานและตัวชี้วัดต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน นำมาเชื่อมโยงกับประเด็น (Theme) ของรายวิชา สมรรถนะสำคัญ ระดับสถานศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นคำอธิบายรายวิชาและกำหนดชื่อรายวิชา ซึ่งจากผลการวิจัยในการพัฒนา คำอธิบายรายวิชาจะเรียบเรียงอย่างกระชับ มีความเป็นเหตุเป็นผล สะท้อนถึงความสำคัญของการเรียนในรายวิชาดังกล่าว สิ่งที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้รับการพัฒนาในรายวิชานั้น ในส่วนของการกำหนดชื่อรายวิชาจะกำหนดให้สอดคล้องกับจุดเน้นและเป้าหมายของรายวิชา โดยบางรายวิชาจะนำประเด็น (theme) ของรายวิชานั้น ๆ มาใช้เป็นชื่อของรายวิชา

1.4 การสอบถามคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข ในการสอบถามคุณภาพด้านความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตรนั้นได้ดำเนินการด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภายหลังจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องคัดกรองข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิมาใช้ปรับปรุงหลักสูตร สำหรับข้อเสนอแนะที่ผู้พัฒนาหลักสูตรคิดเห็นว่าไม่สอดคล้องกับกรอบแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรที่กำลังดำเนินการอยู่ ผู้พัฒนาหลักสูตรควรกลับไปทบทวนกรอบแนวคิดการทำงานที่ได้ศึกษามา หาก

พิจารณาแล้วแนวทางที่ดำเนินการอยู่นั้นมีความเหมาะสม ไม่จำเป็นต้องปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ หากข้อเสนอแนะชี้ให้เห็นข้อบกพร่องที่ผู้พัฒนาหลักสูตรละเอียดก็ดำเนินการปรับแก้ให้หลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด จากผลการวิจัยประเด็นที่มีการปรับแก้ คือ การปรับแก้เนื้อหาที่ยังสื่อสารได้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร และการปรับชื่อรายวิชาที่ยังไม่สะท้อนการบูรณาการตามที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา

2. ผลการประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา สามารถสรุปผลการดำเนินการวิจัย โดยนำเสนอตามประเด็นได้ ดังนี้

2.1 การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ผลการสำรวจความคิดเห็นจากผู้บริหารหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 2 คน และคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 8 คน พบว่า ความเหมาะสมของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์ภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.28) โดยประเด็นที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงสุด คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.48) ขณะที่ประเด็นซึ่งมีผลการประเมินเฉลี่ยน้อยสุด คือ ภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.52) โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ คำอธิบายรายวิชามีการเรียบเรียงอย่างกระชับ สื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของรายวิชาต่างจากรูปแบบเดิมที่เน้นพรรณนารายละเอียดจำนวนมาก อีกทั้งมีข้อเสนอแนะว่าหลักสูตรมีความน่าสนใจและสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่ยังมีบางรายวิชาที่ยังไม่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาในอนาคตเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะตัวชี้วัดจำนวนหนึ่งยังไม่ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร ผลการสำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารของโรงเรียนบางกะปิ จำนวน 2 คน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 8 คน ผู้แทนครู จำนวน 8 คน ผู้แทนผู้ปกครองหรือชุมชน จำนวน 4 คน และผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 3 คน พบว่า ความเป็นไปได้ของหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์ภาพรวมอยู่ในระดับเป็นไปได้มาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.40) โดยประเด็นที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูผู้สอนรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนบางกะปิ สามารถจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรนี้ได้ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.49) ขณะที่ประเด็นซึ่งมีผลประเมินเฉลี่ยน้อยสุด คือ หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ สามารถร่วมบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา

($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.73) โดยข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสนับสนุนเพิ่มเติมของสถานศึกษานั้น มีการระบุว่า สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเกิดขึ้นได้จริง ตลอดจนควรมีการจัดอบรม หรือถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ให้กับคณะครูกลุ่มสาระฯ อื่น ๆ และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนบางกะปิ เพื่อให้มีการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการบูรณาการและวางแผนร่วมกันของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในส่วนของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้และวัดประเมินผลของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษานั้น ผู้ตอบแบบประเมินระบุว่าควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ เน้นลงมือปฏิบัติ นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้สึกวางใจปลอดภัย มีโอกาสในการแสดงศักยภาพของตน ตลอดจนกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ออกแบบการจัดการเรียนรู้และภาระงานที่บูรณาการระหว่างรายวิชาต่าง ๆ ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างครอบคลุมทุกมิติและลดภาระงาน อีกทั้งยังต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย และคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ถือเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่เป็นการจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน ซึ่งให้อิสระกับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรโดยนำมาตรฐานมาปรับแต่งให้สอดคล้องกับบริบทของตนและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถตามที่มาตรฐานคาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับที่นักวิชาการหลายท่านได้สื่อสารเพื่อแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคิดในเรื่องจัดการศึกษาอิงมาตรฐานไว้สอดคล้องกัน (Golod, 2014; Greene, 2014; McTighe & Wiggins, 2012; นาทยา ปิลันธนานนท์, 2564) โดยระบุว่ามาตรฐานการเรียนรู้ไม่ใช่สิ่งที่มาบังคับว่าผู้สอนจะต้องสอนอย่างไร ใช้ตัวอย่างเนื้อหาใดในการสอน กล่าวอีกนัยหนึ่ง “มาตรฐานการเรียนรู้ไม่ใช่หลักสูตร” การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องอยู่บนฐานของความเหมาะสมตามบริบทของผู้เรียน พื้นที่ โรงเรียน ชุมชน และสภาพภูมิสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในวิสัยทัศน์สถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับคณะทำงานและนักวิชาการที่ได้อธิบายถึงลักษณะและคุณค่าของวิสัยทัศน์

สถานศึกษาสอดคล้องกัน (Allen & Kern, 2018; Burnham, 2010; Center for School Change, 2022) โดยระบุว่าสถานศึกษาจะต้องแสวงหาความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง บริบทของท้องถิ่น และความคาดหวังของชาติเพื่อกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนองค์กร วิสัยทัศน์จึงเป็นเสมือนเป้าหมายของสมาชิกทุกคนในองค์กรและเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ ดังนั้นการนำวิสัยทัศน์สถานศึกษามาเป็นฐานคิดในการพัฒนาหลักสูตรภายใต้การจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐานจะส่งผลให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จุดเน้นของหลักสูตร และสมรรถนะระดับสถานศึกษา มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับบริบท

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพจะต้องให้ความสำคัญในการจัดระบบหลักสูตรในแนวนอน (horizontal organization) และการจัดระบบของหลักสูตรในแนวตั้ง (vertical organization) โดยในการจัดระบบหลักสูตรในแนวนอน หรือการกำหนดขอบข่าย (scope) ซึ่งเป็นการกำหนดความกว้าง ลึก ของความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษานั้น จะต้องกำหนดให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ขณะเดียวกันต้องมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมีความสอดคล้องกับบริบท นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และมีความหมายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องกำหนดขอบข่าย (scope) ด้วยประเด็น (theme) ซึ่งสอดคล้องกับคณะทำงานและนักวิชาการที่ได้ให้หลักคิดเกี่ยวกับกำหนดขอบข่ายด้วยประเด็น (theme) ไร้สอดคล้องกัน (Alberta Education, 2007; Drake & Burns, 2004; Education and Early Childhood Development in Newfoundland and Labrador, 2018; นาทยา ปิลันธนาพันธ์, 2564) โดยระบุว่า สถานศึกษาและผู้สอนสามารถคัดเลือก จัดสรร มาตรฐานการเรียนรู้จากสาระต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรด้วยประเด็น (Theme) แล้วนำมาบูรณาการ ถักทอ ร้อยเรียงเข้าไว้ด้วยกัน โดยการกำหนดประเด็นนั้นมีที่มาหลากหลายทั้ง ประเด็นที่อิงกับทักษะ (skill-based theme) ประเด็นที่อิงกับความรู้ (knowledge-based theme) หรือ ประเด็นที่อิงกับการดำเนินชีวิต (life-based theme) แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ ตอบสนอง มาตรฐานการเรียนรู้และตอบสนองต่อผู้เรียน ขณะที่การจัดระบบของหลักสูตรในแนวตั้ง (vertical organization) หรือการกำหนดลำดับสิ่งที่จะเรียนรู้ (sequence) ซึ่งเป็นการลำดับการเรียนรู้เป็นการกำหนดลำดับของเนื้อหา หรือประเด็นที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ในรายวิชา ภาคเรียน หรือระดับ การศึกษานั้น ๆ ให้เกิดความต่อเนื่องกัน จะต้องมีการลำดับโดยคำนึงถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ ของผู้เรียนและธรรมชาติของรายวิชา สอดคล้องกับตัวอย่างของ New York City Department of

Education (2014) ที่มีการเรียงลำดับจากบริบทไปบริบท เรียงลำดับเชิงพื้นที่ (area study sequencing continuity) และการลำดับเนื้อหาตามช่วงเวลา (chronological approach)

การพัฒนาคำอธิบายรายวิชาและชื่อรายวิชาที่มีการเชื่อมโยงกับประเด็น (Theme) ของรายวิชา กับมโนทัศน์สำคัญ ทักษะ คุณลักษณะ ตลอดจนเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่มาตรฐานและตัวชี้วัดต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้ว เรียบเรียงอย่างกระชับ มีความเป็นเหตุเป็นผล สะท้อนถึงความสำคัญของการเรียนในรายวิชาดังกล่าว สิ่งที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้รับการพัฒนาในรายวิชานี้ ตลอดจนการกำหนดชื่อรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดเน้นและเป้าหมายของรายวิชา สอดคล้องกับตัวอย่างของ Education and Early Childhood Development in The Prince Edward Island (2009) ซึ่งเป็นการพัฒนาคำอธิบายรายวิชาและชื่อวิชาในหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศแคนาดา ทั้งยังสอดคล้องกับตัวอย่างของ The Mohonasen Central School District (2022) และ Curie Metro High School (2022) ซึ่งเป็นการพัฒนาคำอธิบายรายวิชาและชื่อวิชาในหลักสูตรสังคมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดี รายวิชาที่พัฒนาขึ้นในหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษานี้ ผู้พัฒนาหลักสูตรสร้างความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ของสมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา ผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ แต่ละช่วงชั้น และคำอธิบายรายวิชาด้วยการมองแบบองค์รวม (Holistic) ซึ่งจะทำให้รายวิชาที่พัฒนาขึ้นมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชานั้น ๆ ตลอดจนเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน สถานศึกษา และชุมชน ขณะเดียวกันเมื่อผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในแต่ละช่วงชั้นครบทุกรายวิชา ก็จะมีสมรรถนะสำคัญ และผลลัพธ์การเรียนรู้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

2. การประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา สามารถอภิปราย โดยนำเสนอตามประเด็นได้ ดังนี้

2.1 การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร จากผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการนำวิสัยทัศน์สถานศึกษาไปใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรส่งผลให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และสังคมโดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัสสา ไสยแก้ว (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ แก้วอุ้นเรือน (2555) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมี

ความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ประเด็นที่มีผลการประเมินเฉลี่ยสูงสุด คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถสื่อสารให้ผู้อ่าน เข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาผู้เรียน ขณะที่ประเด็นภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของ สังคมในปัจจุบัน รวมทั้งทิศทางการพัฒนาในอนาคต มีผลการประเมินเฉลี่ยน้อยสุดนั้น เนื่องจาก วิสัยทัศน์สถานศึกษามีความสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนบางกะปิและท้องถิ่นมากกว่า ความสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบันและทิศทางการพัฒนาในอนาคต ซึ่งสัมพันธ์กับ ข้อเสนอแนะที่ผู้ตอบแบบประเมินได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมมา นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็น เพิ่มเติมอีกว่า บางรายวิชาที่ยังไม่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาในอนาคตเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะ ตัวชี้วัดจำนวนหนึ่งยังไม่ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งประเด็นของตัวชี้วัด จำนวนหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมในปัจจุบันเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยนี้ สะท้อนมุมมองการให้ต้องตระหนักว่าการกำหนดตัวชี้วัด จะต้องมีความจริง และผู้กำหนดตัวชี้วัดจำเป็นต้องมีมุมมองเชิงอนาคต (future-oriented perspective) เพื่อให้สิ่งที่ คาดหวังในตัวชี้วัดไม่ล้าสมัยเร็วเกินไป ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในสังคม

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร จากผลการประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษามีความเป็นไปได้ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรนั้นอาศัยประสบการณ์ของครูทุกท่านในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนบางกะปิ ซึ่งเข้าใจในบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา อีกทั้งยังผ่านการถกเถียงในกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) ที่มี ตัวแทนของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และผู้ปกครอง เข้าไป ร่วมให้ความคิดเห็นด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อเป็นห่วงบางประการในการนำไปใช้ในบริบทจริง ซึ่ง สอดคล้องกับ ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่ผู้ตอบแบบประเมินระบุว่า สถานศึกษาควรมีการสนับสนุน ด้านงบประมาณและอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับโอกาสศึกษา จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การ เชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนชาวบ้านให้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับนักเรียน ทั้งยังควรส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อ การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในรายวิชาต่าง ๆ

นอกจากนี้หากพิจารณาจากคำอธิบายรายวิชาที่จัดการศึกษามาก่อนหน้าจะ มุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้ตามประเด็นหัวข้อที่ระบุในหนังสือ ทำให้เมื่อมีการกำหนดผลลัพธ์การ เรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการลงมือปฏิบัติจริงมีผลการประเมินความ

เป็นไปได้เล็กน้อยกว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้เฉลี่ยของผลลัพธ์การเรียนรู้ในด้านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ดรุณี จำปาทอง (2560) ที่ระบุว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับนั้นครูส่วนมากนิยมจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหนังสือของสำนักพิมพ์เป็นหลัก วัดและประเมินผลด้านองค์ความรู้มากกว่าทักษะการคิด และไม่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจึงมีลักษณะผูกขาดเป็นรูปแบบเดียวกันในทุกพื้นที่ เน้นการพัฒนาเฉพาะมิติด้านความรู้โดยละเลยการพัฒนาผู้เรียนในมิติอื่น ดังนั้นการวางหลักสูตรที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนบางกะปิคาดหวังให้เกิดขึ้น แต่ก็ยังมีข้อกังวลถึงสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนซึ่งคุณครูยังคงคุ้นเคยกับการจัดการศึกษาในรูปแบบเดิม เป็นเหตุให้ผลการประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตรด้านสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และด้านสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับเป็นไปได้มาก

นอกจากนี้ ประเด็นที่มีผลการประเมินเฉลี่ยน้อยสุด คือ หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ สามารถมาร่วมบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากกรอบแบบและพัฒนาศูนย์ในครั้งนี้มีผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ อาจทำให้ขาดมิติหรือวางรูปแบบการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร แต่ทุกรายวิชาที่ได้รับการพัฒนาในหลักสูตรฉบับนี้นั้น ในขั้นของการจัดทำโครงสร้างรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้สามารถออกแบบให้บูรณาการข้ามกลุ่มสาระได้ เนื่องจากรายวิชาถูกพัฒนาขึ้นจากประเด็น (theme) ซึ่งเป็นแก่นกลางที่สามารถร้อยเรียงประเด็นการเรียนรู้ทั้งภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้

อย่างไรก็ดี การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปได้ในทางปฏิบัตินั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความเห็นพ้องต้องกันจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีสถานะเป็นหัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อีกทั้งภาคส่วนต่าง ๆ มีความเห็นพ้องต้องกันในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน สถานศึกษา และสภาพสังคมที่เป็นพลวัต ผ่านการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตลอดทุกขั้นตอน จึงทำให้การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้นี้ประสบความสำเร็จและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้เป็นการพัฒนาขึ้นโดยอาศัยวิสัยทัศน์สถานศึกษาของโรงเรียนบางกะปิ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนของโรงเรียนบางกะปิ ชุมชน และสถานการณ์โลกในปัจจุบัน หากผู้ที่มีความสนใจอยากจะทำพัฒนาหลักสูตรในลักษณะเดียวกันสามารถนำเทคนิควิธี และกระบวนการทำงานไปปรับใช้ในบริบทของสถานศึกษาที่ต้องการจะพัฒนาหลักสูตรได้ตามความเหมาะสม แต่ไม่ควรนำประเด็น (theme) และรายวิชาที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้โดยตรง เพราะจะลดทอนคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน อีกทั้งรายวิชาที่นำมาจากงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้อาจไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนสถานศึกษา และชุมชนของท่าน

2. การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ เป็นการวางโครงสร้างหลักสูตรและการพัฒนา รายวิชาพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทุกรายวิชา อย่างไรก็ตาม การนำรายวิชาเหล่านี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ผู้สอนต้องวางแผนการจัดทำ โครงสร้างรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ที่ไม่ละเลยคุณค่าของการจัดการศึกษาแบบอิงมาตรฐาน และคำนึงถึงเป้าหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา

3. การนำหลักสูตรนี้ไปใช้ในบริบทสถานศึกษา ในกระบวนการของการจัดทำ โครงสร้างรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เข้ามา มีส่วนร่วมในการกลั่นกรองและสะท้อนความคิดเห็นร่วมด้วย เพื่อจะทำให้หน่วยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ส่งเสริมการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ อันจะทำให้การออกแบบการจัดการเรียนรู้และ กำหนดภาระงานช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมทุกมิติและลดภาระงานของ นักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งถัดไป

1. ควรมีการดำเนินการวิจัยต่อ โดยนำโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาที่พัฒนาขึ้น จากงานวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล ตลอดจนการออกแบบกิจกรรมและภาระงาน ตลอดจนดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. ควรมีการนำการวิจัยลักษณะนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาหลักสูตรของกลุ่มสาระการ เรียนรู้อื่น ๆ และในบริบทของสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับผู้ที่มีความสนใจได้ศึกษา เปรียบเทียบ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในสถานศึกษา

3. ควรมีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับข้อจำกัดและความไม่เป็นปัจจุบันของมาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตลอดจนแนวทางการกำหนด และพัฒนามาตรฐาน ตัวชี้วัดที่มีคุณภาพ มีมุมมองเชิงอนาคต (future-oriented perspective) เพื่อให้สิ่งที่คาดหวังในตัวชี้วัดไม่ล้าสมัยเร็วเกินไป ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในสังคม

4. ควรมีการดำเนินการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์สถานศึกษากับทิศทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้เกิดการกำหนดวิสัยทัศน์สถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชน ตลอดจนนำวิสัยทัศน์เหล่านั้นมาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน

บรรณานุกรม

- Adeyemi, B., & Onigiobi, O. (2020, June). Re-Examining Social Studies Curriculum in Nigeria: Issues and Challenges Confronting the All-Round Development of 21 st Century Learners. *Journal of African Social Studies*, 1(2), 12-19.
- Alberta Education. (2007). *Primary Programs Framework for Teaching and Learning (Kindergarten to Grade 3)*. Alberta: Alberta Education.
- Allen, K. A., & Kern, P. (2018). *School vision and mission statements should not be dismissed as empty words*. Retrieved from <https://theconversation.com/school-vision-and-mission-statements-should-not-be-dismissed-as-empty-words-97375>
- Anwer, F. (2019). Activity-Based Teaching, Student Motivation and Academic Achievement *Journal of Education and Educational Development*, 6(1), 154-170.
- Arisi, R. O. (2015, April). The Integrated Nature of Social Studies Curriculum and its Implication for Nigerian Society. *Asian Journal of Education and e-Learning*, 3(2), 116-122.
- Briggs, K. L., & Wohlstetter, P. (2003). Key Elements of a Successful School-Based Management Strategy. *School Effectiveness and School Improvement*, 14(3), 351-372.
- Brown, D. J. (1990). *Decentralization and School-based Management*. Basingstoke: Taylor & Francis.
- Burnham, J. W. (2010). *Why vision?* Retrieved from http://www.is-toolkit.com/knowledge_library/kl_files/WhyVision_JohnWestBurnham
- Caldwell, B. J. (2005). *School-based management*. Paris: International Institute for Educational Planning.
- Center for School Change. (2022). *Vision and Mission*. Retrieved from <https://centerforschoolchange.org/publications/minnesota-charter-school-handbook/vision-and-mission/>
- Curie Metro High School. (2022). *Social Studies - Course Descriptions*. Retrieved from https://www.curiehs.org/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=870158&type=d&pREC_ID

[D=1230328](#)

Dere, I., & Ates, Y. (2022). Alternative literacy in the Turkish Social Studies Curriculum.

Pedagogical Perspective, 1(1), 1 - 20.

Dhandhanian, T. (2016). *The Importance of Social Studies in The School Curriculum*.

Retrieved from <http://www.progressiveteacher.in/the-importance-of-social-studies-in-the-school-curriculum/>

Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). *Meeting standards through integrated curriculum*.

Alexandria, Va.: Association for Supervision and Curriculum Development.

Edge, K. (2000). *School - Based Management*. Washington, D.C.: Worldbank.

Education and Early Childhood Development in Newfoundland and Labrador. (2018).

Social Studies 1201 Curriculum Guide 2018. Newfoundland and Labrador:

Education and Early Childhood Development in Newfoundland and Labrador.

Education and Early Childhood Development in The Prince Edward Island. (2009). *Atlantic*

Canada Social Studies Curriculum Guide. Prince Edward Island: The Prince

Edward Island Department of Education and Early Childhood Development.

Fullan, M., & Watson, N. (2000). School-Based Management: Reconceptualizing to

Improve Learning Outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, 11(4), 453-473.

Golod, A. (2014). *Common Core: Myths and Facts*. Retrieved from

<https://www.usnews.com/news/special-reports/a-guide-to-common-core/articles/2014/03/04/common-core-myths-and-facts>

Greene, P. (2014). *Common Core -- Curriculum or Not?* Retrieved from

https://www.huffpost.com/entry/common-core-curriculum-standards_b_5297876

Jackson, P. W. (1996). *Handbook of research on curriculum : a project of the American*

educational research association. New York: Simon & Schuster Macmillan.

Kochhar, S. K. (2009). *Teaching of social studies* (20nd ed.). New Delhi: Sterling

Publisher.

McTighe, J., & Wiggins, G. (2012). *Common Core Big Idea Series 2: The Standards Are*

Not Curriculum. Retrieved from <https://www.edutopia.org/blog/common-core->

[standards-not-curriculum-jay-mctighe-grant-wiggins](#)

- Michaelis, J. U., & Garcia, J. (1996). *Social studies for children : a guide to basic instruction* (11th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Missouri Department of Elementary and Secondary Education. (2019). *Missouri Schoolwide Positive Behavior Support Tier 1 Implementation Guide*. Missouri: University of Missouri.
- Murray, K. (2009). *Mission, Vision, and School Culture: New School Guide*. Denver: Colorado League of Charter Schools.
- National Council for the Social Studies. (2002). *National Standards for Social Studies Teachers*. Maryland: NCSS Publications.
- National Council for the Social Studies. (2010). *National Curriculum Standards for Social Studies: A Framework for Teaching, Learning, and Assessment* (2nd ed.). Maryland: NCSS Publications.
- New York City Department of Education. (2014). *Social Studies Scope and Sequence*. New York: Social Studies Department.
- Niemelä, M. (2022). Subject Matter Specific Curriculum Integration: A Quantitative Study of Finnish Student Teachers' Integrative Content Knowledge. *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 48(2), 228 - 240.
- Ocak, G., & Karakuyu, A. (2021, June). The Evaluation of the Social Studies Curriculum in Turkey: The Guiding Principle of Balance. *European Journal of Educational Sciences*, 8(2), 68 - 84.
- Oliva, P. F. (1988). *Developing the curriculum* (2nd ed.). Glenview, Ill.: Scott, Foresman.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2009). *Curriculum : foundations, principles and issues* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Rural School and Community Trust. (2005). *Areas of National Leadership Highlights from 2004-2005*. Virginia: Rural School and Community Trust.
- Saxe, D. W. (1994). *Social studies for elementary teachers*. Boston: Allyn and Bacon.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

- Seker, M. (2021). An Investigation into Social Studies Teachers' Self-Efficacy Perceptions about Basic Skills in the Social Studies Curriculum. *Review of International Geographical Education*, 11(2), 317 - 334.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development, theory and practice*. New York: Harcourt, Brace.
- The Mohonasen Central School District. (2022). *Social Studies: Course Offerings*. Retrieved from <https://www.mohonasen.org/academics/high-school-course-of-study-guide/social-studies/>
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wallace, R. C., Engel, D. E., & Mooney, J. E. (1997). *The learning school : a guide to vision-based leadership*. Thousand Oaks, Calif.: Corwin Press.
- กาญจนสุตา ไชยเพชร. (2563, กรกฎาคม - ธันวาคม). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 26(2), 91-103.
- กิริยณภา หนูอินทร์. (2562, ตุลาคม - ธันวาคม). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 1(4), 33-39.
- คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบางกะปิ. (2565). เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบางกะปิ พุทธศักราช 2565. กรุงเทพฯ: โรงเรียนบางกะปิ.
- งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนบางกะปิ. (2565). โรงเรียนบางกะปิ. สืบค้นจาก <http://bangkapi.ac.th/>
- จิรัลสา ไสยแก้ว. (2561, เมษายน - มิถุนายน). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 15(69), 161 - 167.
- ชรัญญา ไชยวรรณ. (2560, มกราคม - มิถุนายน). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย. วารสารบัณฑิตวิจัย, 8(1), 27 - 43.

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560, พฤษภาคม – สิงหาคม). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1342-1354.

โชคอนันต์ จึงเจริญรัตน์. (2564, พฤษภาคม - สิงหาคม). การศึกษาคุณลักษณะความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์อย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 16(2), 180-189.

จิตติวัฒน์ สุขป้อม และคณะ. (2563, กรกฎาคม – ธันวาคม). ครูกับเทคโนโลยีการสอนในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม* 15(2), 1-17.

ดรุณี จำปาทอง. (2560, กรกฎาคม - ธันวาคม). สภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 10(2), 121 - 135.

เดชกุล มัทวานุกุล. (2561, กรกฎาคม - ธันวาคม). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง สุสานข้างวัดป่าอาเจียง จังหวัดสุรินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยรำไพพรรณี*, 1(2), 17 - 30.

นัตยา ปิลันธนานนท์. (2564). สังคมศึกษา: ยุคมาตรฐานกำกับ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ที่ตั้ง.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2543, กรกฎาคม - ธันวาคม). กรณีศึกษากลุ่มตัวอย่างและเทคนิคการเก็บข้อมูลจากปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มในงานวิจัยเชิงคุณภาพ. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มก.*, 26, 80-88.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 116 ตอนที่ 74ก, น. 1-23).

ไพเราะ เลิศวิราม. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: Positioning Books.

มณี โพนแพงพา. (2562). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ.2562*, 456 - 468.

มารุต พัฒนาผล. (2562). แนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2543, สิงหาคม). เศรษฐกิจพอเพียง. มูลนิธิชัยพัฒนา, 47-53.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2551). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: คำสมัย.
- ลาวรรณ สกุลกรุณาอารีย์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่พรรณบุรี ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและ รักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎี บัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี). สืบค้นจาก https://opac01.stou.ac.th/multim/thesis/2560/162539/fulltext_162539.pdf
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ เอ็น ปรีนท์.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561, กันยายน - ธันวาคม). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 11(3), 179-191.
- วิไลลักษณ์ แก้วอุ้นเรือน. (2555, พฤษภาคม - สิงหาคม). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานกับประสิทธิผลการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 2(2), 91 - 97.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียน มาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2565). *Digital literacy* คืออะไร. สืบค้นจาก <https://www.ocsc.go.th/DLProject/mean-dlp>
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุนันทา เจริญจิตรโสภณ. (2559, พฤษภาคม - สิงหาคม). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อโรงเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. วารสารชุมชนวิจัย 10(2), 125 - 134.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพรรณ อนุตรกุล. (2565). ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (*Digital literacy*). สืบค้น

จาก <https://erp.mju.ac.th/acticleDetail.aspx?qid=1246>

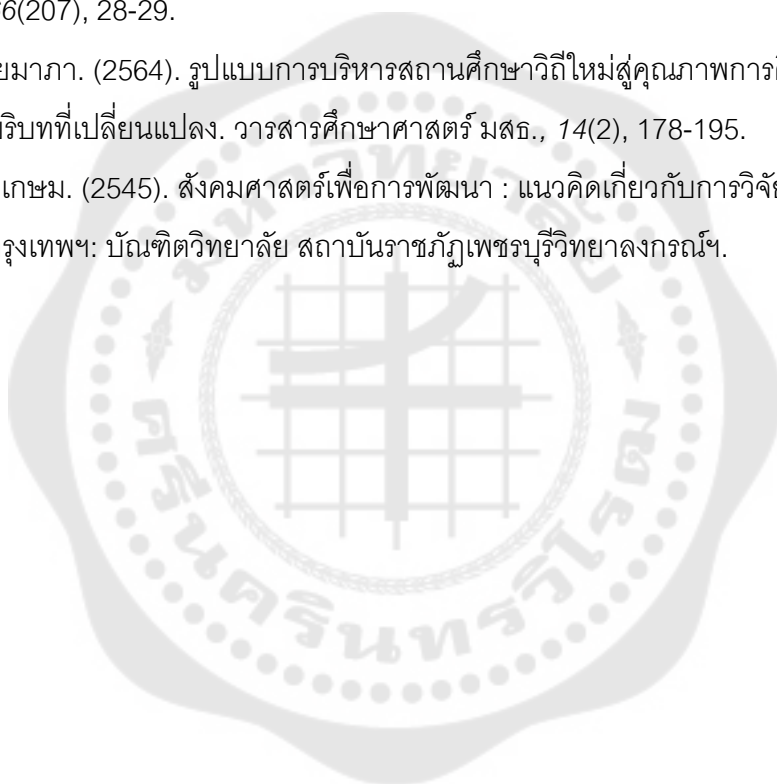
สุเมธ ตันติเวชกุล, & ปกรณ์ ลิ้มโยธิน. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการราชภัฏกรุงเทพฯ, 14(23), 1-11.

อภิรดี กลกิจ. (2554, กรกฎาคม - ธันวาคม). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับมาตรฐานด้านผลผลิตในโรงเรียนเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2(1), 203 - 214.

อัคริมา บุญอยู่. (2561, พฤษภาคม). Digital Literacy คืออะไร. วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ, 66(207), 28-29.

อัจฉรา นิยมภา. (2564). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่สู่คุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 14(2), 178-195.

อุทัย ดุลยเกษม. (2545). สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยและพัฒน.

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างหลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

หลักสูตรสังคมศึกษาอิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา

วิสัยทัศน์สถานศึกษา (VISION)

เป็นสถานศึกษาวิถีใหม่ มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม สร้างสรรค์เทคโนโลยี ดำรงชีพอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อัตลักษณ์สถานศึกษา

เด็กดี มีความรู้

เอกลักษณ์สถานศึกษา

ภูมิทัศน์เลิศล้ำ กิจกรรมสร้างคุณค่า สถานศึกษาเพื่อชุมชน

พันธกิจของสถานศึกษา (MISSION)

1. จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม ใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และดำรงชีพอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่ความเป็นครูมืออาชีพอย่างเต็มศักยภาพ
3. ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาด้วยระบบคุณภาพและหลักธรรมาภิบาล
4. ส่งเสริมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เหมาะสม สวยงาม ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา (OBJECTIVE)

1. เพื่อให้ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความรู้คู่คุณธรรม ใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และดำรงชีพอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นครูมืออาชีพ
3. เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล

4. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เหมาะสม สวยงาม ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา (CURRICULUM FOCUS)

1. เป็นเลิศทางวิชาการ คือ นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบระดับชาติไม่น้อยกว่าค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา และมีศักยภาพในการแข่งขันทางวิชาการทั้งในระดับสหวิทยาเขต เขตพื้นที่การศึกษา ภูมิภาค และระดับชาติ

2. เป็นเลิศในการทำงาน คือ นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้สู่การลงมือปฏิบัติในบริบทที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความพอเพียงและความยั่งยืน สามารถสื่อสารบนความเข้าใจ ความเคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่างเพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เป็นเลิศในการจัดการตนเอง คือ นักเรียนรักและเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิต ปรับตัวอย่างรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษา (SCHOOL COMPETENCY)

1. B : Beyond Thinking สมรรถนะการคิดขั้นสูงสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม
2. K : Kind Communication สมรรถนะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์
3. P : Personal Growth สมรรถนะการพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามศักยภาพ อย่างมีความสุข

ผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(LEARNING OUTCOMES)

สมรรถนะระดับ สถานศึกษา	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
B : Beyond Thinking สมรรถนะการคิดขั้นสูงสู่ การสร้างสรรค์นวัตกรรม	เป็นนวัตกรรมที่สามารถสร้างสรรค์ ชิ้นงานที่เป็นประโยชน์และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่าง มีความรับผิดชอบ ทั้งยัง คำนึงถึงความพอเพียงและ ความยั่งยืน	เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่าง มีวิจรรย์ญาณ ผลิตผลงาน อย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืน
K : Kind Communication สมรรถนะการสื่อสารเพื่อ สร้างความเข้าใจอันดีและ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง สร้างสรรค์	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง สร้างสรรค์ สุจริตใจ ทั้งในฐานะ ผู้นำและผู้ตาม	ประสานความร่วมมือ และ สามารถสื่อสารเพื่อสร้างแรง บันดาลใจให้กับผู้อื่น เพื่อความ เข้าใจอันดี และการทำงาน ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
P : Personal Growth สมรรถนะการพัฒนาตนเอง สู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ตามศักยภาพ อย่างมี ความสุข	เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ อย่างรู้เท่าทันใน สภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนิน ชีวิตอย่างเหมาะสม โดยอยู่ ภายใต้กรอบของคุณธรรม จริยธรรม และกฎเกณฑ์ของการ อยู่ร่วมกันในสังคม	สามารถชี้นำ จัดการตนเอง เพื่อ เพิ่มพูนศักยภาพของตนให้ ประสบความสำเร็จในการศึกษา ทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

**โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**

หลักสูตรสังคมศึกษา (ภาคเรียนละ 1.0 หน่วยกิต 40 คาบ/ภาคเรียน)

ชั้น	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.1	ส21101 สังคมศึกษา: รู้เท่าทันโลก	ส21104 สังคมศึกษา: อยู่ร่วมกับธรรมชาติ
ม.2	ส22101 สังคมศึกษา: รับผิดชอบและ พอเพียง	ส22104 สังคมศึกษา: สิ่งแวดล้อมกับ คุณภาพชีวิต
ม.3	ส23101 สังคมศึกษา: พลเมืองกับการ พึ่งพากัน	ส23104 สังคมศึกษา: ความยั่งยืนทาง สิ่งแวดล้อม

หลักสูตรประวัติศาสตร์ (ภาคเรียนละ 0.5 หน่วยกิต 20 คาบ/ภาคเรียน)

ชั้น	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.1	ส21102 ประวัติศาสตร์: มรดกจากอดีต	ส21105 ประวัติศาสตร์: วัฒนธรรมร่วมราก
ม.2	ส22102 ประวัติศาสตร์: ความเจริญและ ความเสื่อม	ส22105 ประวัติศาสตร์: ยุคสมัยและการ เปลี่ยนแปลง
ม.3	ส23102 ประวัติศาสตร์: พลวัตและความ ท้าทาย	ส23105 ประวัติศาสตร์: จากอดีตสู่อนาคต

หลักสูตรศาสนา (ภาคเรียนละ 0.5 หน่วยกิต 20 คาบ/ภาคเรียน)

ชั้น	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.1	ส21103 ศาสนากับวิถีปฏิบัติ	ส21106 แบบอย่างจากศาสนา
ม.2	ส22103 ศรัทธาและปัญญาในศาสนา	ส22106 จริยธรรมกับการตัดสินใจ
ม.3	ส23103 ศาสนากับการสร้างสมดุลชีวิต	ส23106 ศาสนากับการพึ่งพากัน

ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1

ชื่อวิชา สังคมศึกษา: รู้เท่าทันโลก

คำอธิบายรายวิชา

การดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันจำเป็นต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รายวิชานี้ มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้เท่าทันความเป็นไปที่เกิดขึ้นในสังคมและในสังคมออนไลน์ ตระหนักถึงความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ผ่านการทำความเข้าใจ เห็นความสำคัญและคุณค่าของกฎหมายที่คุ้มครองประชาชนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี การปฏิบัติตนเป็นจิตอาสาในกิจกรรมทางสังคม รู้เท่าทันกลไกการแข่งขันและการพึ่งพากันทางเศรษฐกิจ ปฏิบัติตนในการเป็นผู้บริโภคอย่างชาญฉลาด นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิต

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2

ชื่อวิชา สังคมศึกษา: อยู่ร่วมกับธรรมชาติ

คำอธิบายรายวิชา

เราอาศัยอยู่ในทวีปเอเชีย และทวีปเอเชียเนี่ยก็เป็นพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับเรา รายวิชานี้ นักเรียนจะได้ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของทวีปเอเชียและเอเชียเนี่ย วิธีการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของพื้นที่เหล่านี้ เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศของเรา สู่การดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบต่อสภาวะธรรมชาติและสังคม

**โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**

หลักสูตรสังคมศึกษา (ภาคเรียนละ 1.0 หน่วยกิต 40 คาบ/ภาคเรียน)

ชั้น	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.4	ส31101 พหุสังคมและความยุติธรรม	ส31103 การปกครองและธรรมาภิบาล
ม.5	ส32101 ภูมิศาสตร์: ปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพา	ส32103 เศรษฐศาสตร์: การตัดสินใจอย่างยั่งยืน
ม.6	ส33101 ศาสนาและปรัชญาชีวิต	ส33102 ความท้าทายร่วมสมัย

หลักสูตรประวัติศาสตร์ (ภาคเรียนละ 0.5 หน่วยกิต 20 คาบ/ภาคเรียน)

ชั้น	ภาคเรียนที่ 1	ภาคเรียนที่ 2
ม.4	ส31102 ประวัติศาสตร์: มนุษย์กับอารยธรรม	ส31104 ประวัติศาสตร์: อารยธรรมสร้างปฏิสัมพันธ์
ม.5	ส32102 ประวัติศาสตร์: การขยายอิทธิพลทางความคิด	ส32104 ประวัติศาสตร์: การประสานความร่วมมือ

ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1

ชื่อวิชา พหุสังคมและความยุติธรรม

คำอธิบายรายวิชา

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผู้คนซึ่งมีความหลากหลายมาอยู่รวมกัน การเคารพ การยอมรับ ตลอดจนการสร้างความเป็นธรรมในสังคมถือเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รายวิชานี้มุ่งเน้นให้นักเรียนเข้าใจในมโนทัศน์อัตลักษณ์ ความหลากหลาย และความ เป็นธรรม เพื่อเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของสังคม นักเรียนจะได้วิเคราะห์โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคม ศึกษาพลวัตของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีทางสังคมและศาสนา วิเคราะห์และตีความข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และสังคม ตลอดจนนำเสนอความคิดสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการวิพากษ์ ประเด็นสังคมและนำเสนอทางออกเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2

ชื่อวิชา การปกครองและธรรมาภิบาล

คำอธิบายรายวิชา

การเมืองการปกครองมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย พลเมืองจะต้องมีความตระหนัก มีส่วนร่วม และแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของประเทศ รายวิชานี้ นักเรียนจะได้ใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ศึกษารูปแบบการปกครองของไทยตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ วิเคราะห์ อิทธิพลของระบบการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ศึกษาพลวัตของสถานการณ์การเมืองในประเทศ และต่างประเทศ แสดงภาวะผู้นำในการนำเสนอทางออกของปัญหาอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และสร้างสรรค์ ภายใต้กลไกของรัฐ และการประสานประโยชน์ และความ ร่วมมือกันระหว่างคนในชาติ และระหว่างประเทศ

ภาคผนวก ข
ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา: ข้อคำถามในแบบสนทนากลุ่ม

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
การพิจารณาส่วนนำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบางกะปิ					
1. ท่านคิดว่าวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา อัตลักษณ์ สถานศึกษา เอกลักษณ์สถานศึกษา พันธกิจของ สถานศึกษา วัตถุประสงค์ของหลักสูตร จุดเน้นของ หลักสูตรสถานศึกษา และสมรรถนะสำคัญระดับ สถานศึกษามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณาผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา					
1. ท่านคิดว่าผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีความ สอดคล้องสัมพันธ์กับสมรรถนะระดับสถานศึกษา หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
2. ท่านคิดว่าผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เหมาะสมกับช่วงวัย บริบทของนักเรียนโรงเรียน บางกะปิ และบริบทของสังคมในปัจจุบันหรือไม่?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณาโครงสร้างหลักสูตร ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น					
1. ท่านคิดว่ากาหนดโครงสร้างหลักสูตร การ กำหนดชื่อรายวิชา และการลำดับรายวิชา (Sequence) มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณารายวิชาของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น					
1. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาครอบคลุมตัวชี้วัด และสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษาฯ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
2. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชามีความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
3. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาสอดคล้องกับชื่อรายวิชาหรือไม่ และชื่อรายวิชามีความชัดเจนเหมาะสม กระชับ หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณารายวิชาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น					
1. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาครอบคลุมตัวชี้วัดและสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
2. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชามีความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
3. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาสอดคล้องกับชื่อรายวิชาหรือไม่ และชื่อรายวิชามีความชัดเจนเหมาะสม กระชับ หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณาหลักสูตรศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น					
1. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาครอบคลุมตัวชี้วัดและสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
2. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชามีความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
3. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาสอดคล้องกับชื่อรายวิชาหรือไม่ และชื่อรายวิชามีความชัดเจนเหมาะสม กระชับ หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
การพิจารณาโครงสร้างหลักสูตร ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย					
1. ท่านคิดว่าการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร การกำหนดชื่อรายวิชา และการลำดับรายวิชา (Sequence) มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณารายวิชาของหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย					
1. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาครอบคลุมตัวชี้วัด และสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
2. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชามีความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
3. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาสอดคล้องกับชื่อรายวิชาหรือไม่ และชื่อรายวิชามีความชัดเจนเหมาะสม กระชับ หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
การพิจารณารายวิชาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย					
1. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาครอบคลุมตัวชี้วัด และสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
2. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชามีความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของนักเรียนหรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-
3. ท่านคิดว่าคำอธิบายรายวิชาสอดคล้องกับชื่อรายวิชาหรือไม่ และชื่อรายวิชามีความชัดเจนเหมาะสม กระชับ หรือไม่ อย่างไร?	3	0	0	1.00	-

ภาคผนวก ค
ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
แบบประเมินด้านความเหมาะสมของหลักสูตร

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา: แบบประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษา

อิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
แบบประเมินมาตรฐานค่า 5 ระดับ					
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจถึงทิศทางการพัฒนาผู้เรียน	3	0	0	1.00	-
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาผู้เรียนในบริบทของสังคมปัจจุบัน	2	1	0	0.67	เพิ่มข้อความ "รวมทั้งทิศทางการความต้องการในอนาคต"
3. จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนบางกะปิ	3	0	0	1.00	-
4. จุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน	3	0	0	1.00	-
5. สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนบางกะปิ	3	0	0	1.00	-
6. สมรรถนะสำคัญระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน	2	1	0	0.67	เพิ่มข้อความ "รวมทั้งทิศทางการความต้องการในอนาคต"
7. โครงสร้างหลักสูตรมีการเรียงลำดับรายวิชาที่เรียนซึ่งช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้	3	0	0	1.00	-
8. ชื่อรายวิชาสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจถึงจุดเน้นและเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ	3	0	0	1.00	-
9. คำอธิบายรายวิชากระชับ และสามารถสื่อสารถึงภาพรวมของการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ	3	0	0	1.00	-

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
10. คำอธิบายรายวิชาสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านรับรู้ถึงเป้าหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน	3	0	0	1.00	-
11. คำอธิบายในรายวิชาต่าง ๆ เหมาะสมและสัมพันธ์กับบริบทในชีวิตและช่วงวัยของผู้เรียน	3	0	0	1.00	-
12. ภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนบางกะปิ	3	0	0	1.00	-
13. ภาพรวมของหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน	2	1	0	0.67	เพิ่มข้อความ "รวมทั้งทิศทางความต้องการในอนาคต"
แบบสอบถามแบบปลายเปิด					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....	3	0	0	1.00	-
.....					

ภาคผนวก ง
ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
แบบประเมินด้านความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา: แบบประเมินผลหลักสูตรสังคมศึกษา

อิงวิสัยทัศน์สถานศึกษา ด้านความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
แบบประเมินมาตรฐานค่า 5 ระดับ					
1. ครูผู้สอนรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ของโรงเรียนบางกะปิสามารถจัดการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรนี้ได้	3	0	0	1.00	-
2. หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ สามารถร่วมบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา	3	0	0	1.00	-
3. หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน	3	0	0	1.00	-
4. นักเรียนมีโอกาสได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้านตามที่มีการกำหนดไว้ในหลักสูตร	3	0	0	1.00	-
5. หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นนวัตกรรมที่สร้างชิ้นงานอันเป็นประโยชน์และแก้ไขปัญหาในสังคมอย่างมีความรับผิดชอบ พอเพียงและยั่งยืน	3	0	0	1.00	-
6. หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีมนุษยสัมพันธ์ทำงานกับผู้อื่นได้ ทั้งฐานะผู้นำและผู้ตาม	3	0	0	1.00	-
7. หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นพลเมืองดี ใฝ่เรียนรู้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ภายใต้กรอบของศีลธรรมและกฎหมาย	3	0	0	1.00	-

ข้อคำถาม	ผลการพิจารณา			IOC	ข้อเสนอแนะ
	จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน				
	1	0	-1		
8. หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีวิจรรณญาณ ผลิตผลงานอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน	3	0	0	1.00	-
9. หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถประสานความร่วมมือ และสื่อสารเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น เพื่อความเข้าใจอันดีในการทำงาน	3	0	0	1.00	-
10. หลักสูตรนี้ช่วยพัฒนาให้นักเรียนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถชี้นำและจัดการตนเอง ให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา ทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและสังคมโลก	3	0	0	1.00	-
แบบสอบถามแบบปลายเปิด					
1. ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนในด้านใดเพิ่มเติมเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนภายใต้หลักสูตรนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด	3	0	0	1.00	-
2. ท่านคิดว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลอย่างไร เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนภายใต้หลักสูตรนี้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด	3	0	0	1.00	-
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	3	0	0	1.00	-

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ณัฐภัทร คล้ายสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	20 ตุลาคม 2540
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2564 สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2564 สำเร็จการศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

